Ex libris Henrici Chandelier

#
Roca
(Ange ou Angelo)

DE . SACRA

SVMMI . PONTIFICIS COMMVNIONE SACROSANCTAM . MISSAM SOLEMNITER . CELEBRANTIS COMMENTARIVS,

IN . QVO . MVLTA . MYSTERIIS . PLENA necnon lectu iucunda, & scitu digna explicantur,

Auctore
FR . ANGELO . ROCCHA . CAMERTE . AVGVSTINIANO Episcopo Tagastense, Et Apostolici Sacrarij Praefecto.

AD . PAVLVM . V . PONT . MAX.



ROMAE, Ex Typographia Guillelmi Facciotti . M .DC.X.
SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur si videbitur R. P. M. *Sac. Pal. Apost.*
Cæsar Fidelis Vicesgerens.

Imprimatur. Fr. Thomas Pallauicinus Bononieñ. Mag. & Reuerendiss. P. F. Ludouici Ystella S. P. Apost. Mag. socius. Ord. Præd.

SANCTISSIMO. PATRI. ET. D. N.

PAVLO. QVINTO PONT. MAX.

VBI primum (B.me P. & vniuersalis Ecclesiæ Pastor) Apostolici Sacrarij Præfectura mihi commissa fuit; Artium liberalium, ac Theologiæ Scholasticæ studijs (quibus peractis, in alma Theologorũ Vniuersitate Patauina quattuor ac triginta ab hinc annis Doctoratus insignia suscepi, eidemq; adscriptus fui) modo quodã intermissis, seu potius interdũ relaxatis, ad sacros Ritus animum adiunxi meũ, ne in dies

Pōtificia munificētia, ac benignitate indignus omnino viderer; nèue ob id tamquam muneris mei, hoc eſt, Sacrarum rerum parum, aut nihil ſtudioſus, reprehenſione dignus iudicarer; propterea quòd quam quiſque rem profitetur, in ea ſeſe (vt aiunt) exerceat, neceſſe eſt. Idcirco ego, dū ſacros Ritus, & in eos veterum Scriptorum, ac recentiorū monimenta inter ſtudendū perluſtro, atq; contemplor, ſi qua iuxta ingenij mei captum non ſatis explicata, vel aliquā ſcitu ſanè dignisſima, ſed ſilentio prætermiſſa inuenio, ea Commentarijs multarū rerum varietate; ab ipſo tamen argumento, de quo præcipuus habetur

ſer-

ſermo, non aliena, reſperſis, ad meam vtilitatem, ne priſtina ſtudia omnino deſeram, explicare allaboro. Quorũ è numero ſunt ea, quæ ad ſacrã Summi Pontificis Communionem, ſolemniter Miſſam celebrantis, pertinent. Hæc enim quamuis in rebus ſacris, præſertim verò in auguſtiſsimo Altaris Sacrificio inter primaria cenſeantur; quod tamen ad Ritum à ſolo Summo Pontifice obſeruatum attinet, alia vel minus rectè, vel non ſatis in eo explicata mihi videntur; alia denique maiori ex parte à nemine, quòd ſciam, interpretata reperiuntur. Cum itaque (B.^me^ Pater) meum in ſacram Summi Pontificis Com-

mu-

munionē Commentarium ante annos quattuordecim, secundo scilicet anno Apostolici Sacrarii Præfecturæ, qua fungor, à me elucubratum, nunc autem inter alia mea opuscula, hoc annorum interuallo conscripta, repertum, eruditissimis Viris legendum præbuerim, vt eorum sententiā explorarem; Ego eorumdem hortatu, atque consilio, & hac præsertim ratione ab ijsdem mihi subministrata, nos scilicet iuxta Platonis dictum non solum nobis natos esse, persuasus, dictum Commentarium in lucem edēdum curaui, & in hominum prospectum (Beatissime Pater) sub gloriosi tui Nominis inscriptione illustratum

emisi,

emisi, quia huius generis elucubrationem, tamquam rem, quæ in rebus sacris præcipuam Summi Pontificis Actionem comprehendit, Tuæ Sanctitati oppigneratam, immò Ei propriam, & nonnisi Ei debitam, citra Stellionatus crimen (vt alibi non semel dixi) alijs offerri posse non video. Ego igitur ad Beatitudinis Tuæ pedes humiliter, ac demissè prouolutus, sacrosanctam Summi Pontificis Functionem, meis tamen vigilijs, meisq. laboribus, qualescumque sint, refertam, hoc est, varia verborũ, ac rerum instructam (vt ita dicam) supellectile, Sanctitati tuæ offero, & dono; immò verò restituo, ac reddo.

Deum

Deum interea bonorum omnium Fontem vberrimum ſuppliciter oro, vt ad Catholicam Eccleſiam tuendam, ſubleuandam, augendam, atque exornandam Diuina ope ſua, Te incolumem, ac felicem reddat, diùq. conſeruet. Romæ in Apoſtolico Palatio Vaticano Kalendis Maij M. D C. X.

SANCTITATIS. TVAE

Humillimus ſeruus, eidemq. deuinctiſſimus

Fr. Angelus Roccha Camers, Epiſcopus Tagaſtenſis, & Apoſtolici Sacrarij Præfectus.

EXPLI-

EXPLICATIO. ICONVM

Quæ in Tabella, ad Libri frontem impressa, repræsentantur.

TABELLA illa, Iconibus ære incisis insignita, & ad Libri frontem impressa, Summum Pontificem, Sacrosanctam Eucharistiam cum Diacono, & Subdiacono sumpturum, necnon Personas illas, quæ sacræ Communioni assistere solent pro ijs rebus, quæ ad talem Actionem pertinent, subministrandis repræsentat. Ad sinistrum itaque Solij latus cernitur Subdiaconus Apostolicus, qui sacratissimam Hostiam sub aurea stellula comprehensam tenet super Patenam; Ad latus verò eiusdem Solij dextrum extat Cardinalis Diaconus tenens pretiosissimum Christi Sanguinem cum Calamo in Calice asseruatum. Ad eamdem Solij dextram repræsentatur Episcopus Cardinalis pluuiali indutus, qui dictum Calamum pro sugendo Christi Sanguine, necnon Calicem pro præstanda oris ablutione, siue purificatione à Sacrista cum eodem Calamo, vt infra eiusdem loci gradum indutus pluuiali stare cernitur, gestatum, summo porrigit Pontifici. Ad sinistram quoque Solij partem Cæremoniarum Magister superpelliceo indutus cernitur, qui loco, ac tempore quæ facienda sunt, hac illac transeundo, præmonstrat. Acolythus item superpelliceo indutus, flexis ge-

Subdiaconus Apostolicus.

Cardinalis Diaconus.

Episcopus Cardinalis.

Cæremoniarum Magister.

Acolythus.

nibus, phialas vel ampullas vini, & aquæ, atque Pàteram tenere ad sinistrum latus repræsentatur, qui quamuis prope Sacristam esse soleat, ac debeat propter ampullas, quibus in suo prægustandi officio Sacrista vtitur, dum Summus Pontifex Calamum pro Christi Sanguine hauriendo, &, Communione iam peracta, Calicem pro sui oris purificatione, necnon Pàteram, vel Cratèram, pro suorum digitorum ablutione à Presbytero Cardinale porrectam adhibet; dicto tamen in loco Acolythus ipse ad expeditiorem Solij prospectum reddendum repræsentatur. Alij denique duo Cardinales dalmatica induti, quorum alter ad Solij dextram, alter verò ad sinistram cernuntur, sunt Cardinales Diaconi, solo Assistentiæ munere ibi fungentes.

Sacristæ munus.

Presbyter Cardinalis.

Cardinales Diaconi Assistentes.

QVAE-

QVAESITA IN COMMENTARIO EXPLICANDA.

AVCTORES IN COMMENTARIO CITATI, ORDINE. ALPHABETICO DIGESTI.

A

ALBERTVS Magnus.
Alcuinus Albinus Flaccus.
Alexander Alensis.
Alexander Papa, huius nominis Primus.
Alphonsus de Castro.
Alphonsus Salmeronus.
Amalarius Fortunatus.
S. Ambrosius Doctor Ecclesiæ.
Anastasius Bibliothecarius.
S. Anselmus Archiepisc. Cantuariensis.
Antonius Persius.
Aponius Theologus.
Archangelus Rubeus.
Aristoteles.
Athenæus Naucratites Grammaticus.
Auctor operis imperfecti.
S. Augustinus Doctor Ecclesiæ.

B

Bartholomæus Anglicus.
S. Basilius Doctor.
S. Beda Venerabilis.
S. Bernardus.
Bibliotheca Veterum Patrum, & Auctorum Ecclesiasticorum.
S. Bonauentura Doctor Ecclesiæ.

C

Camillus Leonardus.
Cassiodorus.
Catechismus Romanus.
Cæsar Cardinalis Baronius.
Celsus Armachanus.
Clemens Alexandrinus.
Clemens Romanus Papa, & Martyr.
Concilia Generalia.
Cornelius Iansenius.
S. Cyprianus Martyr.
S. Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus.
S. Cyrillus Hierosolymorũ Archiepiscopus.

D

S. Damascenus Ioannes.
S. Dionysius Areopagita.
Durandus à S. Portiano.

E

Emanuel Sà.
Epiphanius.
Eucherius.
Eusebius Emissenus Episcopus.
Euthymius Monachus Zigabonus.

F

Festus Pompeius.
Florus Magister, Ord. S. Benedicti.
Franciscus Cardinalis Toletus.
Franciscus Vatablus.
Fuluius Vrsinus.

G

Gabriel Biel.
Galenus.

S. Ger-

S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus.
Gilbertus Genebrardus.
Glossa Ordinaria, & Glossa Moralis.
Gratianus Decretorum Collector.
S. Gregorius Papa, & Doctor Ecclesiæ.
S. Gregorius Nazianzenus Episcopus.
S. Gregorius Nyssenus Episcopus.
Guigo Carthusianus.
Guillelmus Durandus.
Guillelmus Lindanus.
Guillelmus Philander.

H

Henricus Raltysen, Archiepiscopus Nidresiensis.
Hesychius Episcopus Hierosolymitanus.
S. Hieronymus Doctor Ecclesiæ.
Hieronymus Lauretus.
S. Hilarius Episcopus Pictauensis.
Hildebertus Episcopus Cœnomanensis, deinde Turonensis Archiepiscopus.

I

Iacobus Paynas.
S. Ioannes Chrysostomus Doctor.
S. Ioannes Damascenus.
Innocentius Papa huius nominis III.
Ioannes à Louanio.
Ioannes Molanus.
Iosephus Iudæus.
S. Irenæus Episcopus Lugdunensis, & Martyr.
S. Isidorus Pelusiota.
S. Isidorus Hispalensis Episcopus.
S. Iustinus Martyr.

L

Leonardus Camillus.
Lindanus Guill.
Liturgia S. Iacobi, S. Marci, & S. Basilij.
Lyranus Nicolaus.

M

Magister Sententiarum Petrus Lombardus.
S. Martialis Episcopus Lemouicensis.
Martinus Martinez.
Martinus Polonus.
Macrobius.
Michael Mercatus.
Micrologus.

N

Nicephorus Callixtus.
Nicolaus Cabasilas.
Nicolaus Lyranus.
Nonius Marcellus.

O

Odo Cameracensis.
Ordo Romanus.
Origenes Adamantius Presbyter.

P

Papias Grammaticus.
Paschasius Ratbertus.
Petrus Ciacconius.
Petrus Lombardus Magister Sententiarum.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.

R

Rabanus Maurus.
Remigius Episcopus Antisiodoreñ.
Ricardus Tapperus.
Robertus Cardinalis Bellarminus.

S

Sanctes Pagninus.
Sedulius Presbyter.
Sigebertus Gemblacensis.
Sophronius Hierosolymorum Patriarcha.
Stephanus Durandus.

T

B. Theodoretus Episcopus Cyrensis.
Theophylactus Archiepiscopus Bulgariæ.
Tertullianus Presbyter.
Testamentum Vetus, & Nouum.
S. Thomas Ecclesiæ Doctor Angelicus.
Titus Liuius.

V

Varro M. T.
Vatablus Franciscus.
Vigilius Papa.
Virgilius Maro.
Vitruuius Pollio.
Vualafridus Strabo.

IN. COMMENTARIVM. DE. SOLEMNI Summi Pontificis Communione

POMPEIVS VGONIVS.

Mirabar, Summus celebrat cum sacra Sacerdos,
Mystica quo Ritu sumere dona solet.
Desino mirari, postquam te, Rocchà, *docente,*
Edidici causas, quae latuere prius.
Quid loquor? Et Ritum miror nunc amplius ipsum,
Miror & ingenij docta reperta tui.

In Eumdem Commentarium

D. THOMAS. MENTIVS
Canonicus Regularis Congr. Saluatoris.

SAcra facit Princeps, centum distincta smaragdis
Cui tegit auratum terna corona caput.
Aspice, dum libat corpus, Christiq. cruorem,
Quem sanctae Ritum Relligionis habet.
Scire cupis, cur ad Solium procedat ab Ara?
Hostia secta sibi quid Calamusq. velit?
Ne quaere, vt Caelo mysteria differat Ales
Angelici Panis, Angeliciq. meri.
Angelus *in terris monstrat breuiore Libello,*
Qui tam magna capit, si breuis esse potest.

DE

DE . SACRA
SVMMI . PONTIFICIS . COMMVNIONE
SACROSANCTAM . MISSAM
SOLEMNITER . CELEBRANTIS
COMMENTARIVS.

PRAEFATIO.

SICVT in Scriptura ſacra à Spiritu ſancto dictata, nulla vox, nulla littera, nulluſq. denique apex ſine miris, ac reconditis ſenſibus extare cēſentur, quinimmò (teſte Beato Hieronymo) ſinguli Sermones, ſyllabæ, apices, puncta in diuinis Scripturis plena ſunt ſenſibus, & quæ minima putantur in Sacris Litteris, ea item ſunt Sacramentis ſpiritualibus plena, & omnia in Euangelio (inquit) recapitulantur; Ita in Eccleſia ſancta Dei, quam Chriſtus Dominus (vt ait S. Paulus) acquiſiuit ſanguine ſuo, nullus Ritus, nulla conſuetudo, nullaq. tandem cæremonia eſt à ſanctis Patribus, Spiritu ſancto afflatis, ad debitum Deo cultum perſoluendum introducta, quæ ſacris myſterijs careat. Id quod de auguſtiſſimo Altaris Sacrificio, præſertim verò dum à Summo Pontifice, Chriſti in Terris Vicario, & B. Petri ſucceſſore, Miſſa

S. Hieron. in c. 5. Matth. Et in epiſt. ad Epheſ. c. 3. To. 6. & alibi.

Act. Apoſt. cap. 20.

ſolem-

ſolemniter celebratur, multò magis affirmare neceſſe eſt. Quamuis autem multa ſint, quæ in hac ſolénis Miſſæ celebratione ſeſe nobis offerant conſideranda, & examinanda, quippe quæ arcanis ſenſibus, ſiue occultis ſacrorũ rationibus, profundiſq. Sacramẽtis refertiſſima ſunt; Pauca tamen illa, quæ ſuperius propoſuimus, ad communicandi Ritum, à ſolo Summo Pontifice obſeruatum, pertinẽtia, ante omnia inueſtigatu, ac ſcitu digna exiſtimantur. Verũ quia de ſacroſanctæ Cõmunionis Ritu verba facturi ſumus, initium ab ipſa Communionis Voce interpretanda ſumemus: quæ ſanè vox tametſi non ſolũ Summo Pontifici, ſed omnibus item Chriſti Fidelibus communicantibus conuenit; operæ tamen pretium, hoc eſt, non inutile, ſed fructuoſum; non abſonum, ſed ad rem pertinens, rem ſcilicet non ſuperfluã, ſed opera, & labore dignam facturi opinamur, ſi ante Communionis Pontificiæ Ritum declarandum, Communionis vocem, in omniũ ore verſantem, ſed à multis fortaſſe non intellectã interpretemur. Quæ autem in noſtro Cõmentario examinanda, explicandaq. ſunt, ordine præmonſtrato diſponentur; Vniuerſo tamen Summi Pontificis, Euchariſtiam ſacroſanctam ſumentis, Ritu prius enarrato.

Auctoris intentio explicatur.

ENAR-

ENARRATIO

DE · VNIVERSO · SVMMI · PONTIFICIS · RITV SACROSANCTAM · EVCHARISTIAM IN · MISSA · SOLEMNITER · SVMENTIS.

SVMMVS Romanus Pontifex (vt vniuersum eiusdem Pontificis Sacrosanctam Eucharistiam in Missa solemniter sumentis Ritum breuiter enarrem) ad Altare consecrat, & ad Solium, quod est è regione Altaris, Eucharistiæ percipit Sacramentum: nam consecratione iam peracta, ceterisq. ad Missæ sacrificium pertinentibus completis, fractione tandem Hostiæ facta, paceq. Episcopo Cardinali assistenti, necnon duobus Cardinalibus Diaconis assistentibus data, Summus Pontifex associatus ab ijsdem Cardinalibus, quibus pacem dedit; necnon ab alijs Assistentibus non Cardinalibus, sed Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, detecto capite, ad So-

Cæremon. Rom. lib. 2, cap. 14.

lium ascendit, ibiq. consistit, & stans erectus, complicatis manibus, Eucharistiæ Sacramentum expectat. Interim Cardinalis Diaconus, cæremonijs expletis, Hostiam ad sinistrum Solij latus deferendam, in Patena positam, & stella quadam aurea comprehensam, ne ipsa à vento circumferatur, Subdiacono dat Apostolico. Diaconus deinde Cardinalis, cæremonijs item expletis, Sanguinem in Calice asseruatum, & linteolo aureo coopertum ad dextrum Solij latus defert; quia dum Eucharistia sub vtraque specie olim etiam à Laicis sumebatur; Sanguinem Diaconus dispensabat. His peractis, Romanus Pontifex ad sinistrum Solij latus sese conuertens, & incuruus (Subdiacono patenam tenente) integram Hostiæ medietatem magna quidem (vti decet) veneratione sumit: Alteram verò medietatem in duas diuisam partes, pro Diacono, & Subdiacono super Patenam relinquit. Deinde Summus Pontifex ad dextrum Solij latus sese conuertens, & incuruus magna item veneratione Sanguinis partem cum calamo aureo (Diacono Calicem tenente) sugit: residuum verò Sanguinis cum Hostiæ particula, in Calicem iam

Hostia Sacrosancta ad solium defertur.

Sanguis pretiosissimus ad solium defertur.

Ritus per antiquus.

Summi Pontificis Ritus in Eucharistia sumẽda.

Sanguis cum Calamo sumitur.

demiſſa, à Diacono, & Subdiacono ſumendum, in Calice ipſo relinquit. Vbi autem primùm Romanus Pontifex ſacroſanctam Euchariſtiam ſumpſit, Diaconus Cardinalis, Calicem dextra, & Calamum è Calice non extractum, ſiniſtra tenens, ſtansq́. inclinato capite, Summiq́. Pontificis manum dextram iam exoſculatus, è manibus ipſius Pontificis partem Hoſtiæ ſubdiuiſam ſumit; deinde Pontificis faciem exoſculatus, cum Calice, & Calamo, & reſiduo Sanguinis redit ad Altare; ibiq́. ſtans ad ſiniſtrum latus, partem Sanguinis cum Calamo ſugit. Interim verò Subdiaconus Apoſtolicus, flexo genu coram Summo Pontifice, eius dextram exoſculatus, è manibus Pontificis reſiduum Hoſtiæ ſumit, deinde ab eo pacis oſculum recipit, quamuis antiquitus, vt Innocentius refert, oſculum ab eo non reciperet: Subdiaconus namque in Sanguinis perceptione oſculum à Diacono antiquitus aſſumebat, quia huius generis Character, ſiue Subdiaconatus (vt Innocentius teſtatur) inter Ordines ſacros olim non recenſebatur. Subdiaconus itaque poſt pacis oſculum ſuſceptum reuertitur ad Altare, & ipſe item ibi cum Calamo Sanguinis reſi-

Diaconi Cardinalis, & Subdiaconi Apoſtolici perceptio Euchariſtiæ

Sanguis à Diac. Card. cum Calamo ſumitur.

Innocentius III. lib. 6. Myſt. Miſſæ cap. 9.

Sanguis à Subdiac. Apost. sumitur cum Calamo.

duum fugit, excussa prius Patena super Calicem, ne aliqua Hostiæ particula in ea remaneat; particulam verò in Calicem iam in ipsa fractione Hostiæ demissam, ad Calicis labia cum Calamo ante sumptionem Sanguinis retrahit, eamq. sumit. Ambo denique, Diaconus scilicet, ac Subdiaconus, demisso in Calicem vino, sese purificant, & Calicem: Summus Pontifex, digitis iam & ore inter hæc facienda, purificatis, Mitra insignitus, & sedens, lauat manus; Deinde ab Assistentibus ijsdem, quos nuper nominauimus, associatus, redit ad Altare, vt sacræ Missæ reliquum perficiat. Quæ sanè omnia in Cæremoniali Romano videre licet. Hæc pro ijs, qui solemni Summi Pontificis Communioni numquam interfuerunt; vel si interfuerint, Ritum hunc percipere non satis potuerunt, mihi dicenda visa sunt. Nunc reliquum est, vt Quæsitum primo loco propositum dissoluamus.

Lib. 1. cap. 14.

QVAE-

QVAESITVM I.

CVR. SACROSANCTAE EVCHARISTIAE *Corporis videlicet, & Sanguinis, Chri Dñi perceptio, Communio, nuncupetur.*

ANTEA quàm communicandi Ritum à ſolo Papa, rem diuinam ſolemniter faciente, obſeruatum, aggrediamur, à noſtro, vt nuper diximus, inſtituto alienum fore non video, ſi Communionis vocem (quam Græci vocant κοινωνίαν) ad omnem de ipſa Cõmunionis voce ambiguitatem de medio tollendam, interpretemur; propterea quòd Aequiuocum, quod Græci ὁμώνυμον dicunt, prius diſtinguendum, quàm diffiniendum eſſe, non ſolum Plato, Ariſtoteles, & alij Philoſophi, verum etiam Theologi omnes cenſuerunt, ſicut in hoc primo Quæſito à nobis faciendum eſſe videtur; cum pluribus rebus eadem Cõmunionis appellatio ſit: Nam communia ſuffragia, communes item preces, quæ in ſacrificio Altaris, necnon in diuinis officijs, & alibi à quibuſcumque Fidelibus fieri ſolent; Communio Sanctorum nuncupatur, eſtq. Fidei Articulus,

Aequiuocũ prius diſtinguendum, quàm diffiniendum.

Cõmunionis vox, & ſenſus explicantur.

Symb. Apostolorum.

qui in Symbolo Apostolorum legitur in hæc verba; CREDO . SANCTAM . ECCLESIAM . CATHOLICAM . SANCTORVM . COMMVNIONEM, hoc est, participationem bonorum omnium: quisque namque Fidelium fit particeps omnium bonorum, quæ fiunt in Ecclesia sancta Dei; Primis namque illis Ecclesiæ temporibus Fideles omnes vocabantur Sancti, quicumque videlicet Christo nomen dedissent, eius videlicet Ecclesiæ adscripti, etiamsi minus sanctè, minusq. integrè vixissent. Cur autem omnes Christi fideles sancti queant nuncupari, Sanctus Pater Augustinus id varijs explicat in locis. *Nam quisque* (inquit) *Fidelium dicitur Sanctus, quatenus est per Baptismum sanctificatus*. Horum itaque Communionem, hoc est, Societatem, aut Congregationem quamdam, Ecclesiam esse fatemur, alijs item rationibus, Ecclesiam sanctam esse probantibus, prætermissis. Extra Communionem hanc, & Societatem, aut Congregationem Sanctorum sunt non solum Infideles omnes, sed etiam Hæretici, & Schismatici, atque etiam Excommunicati. Per Sanctorum igitur Communionem merita Sanctorum om-

De hoc Articulo 9. vide Catechis. Rom.

Tom. 3. Eccl. Dogm. Tom. 7. l. 1. contra Pelag. c. 7. Tom. 8. Psal. 85.

nium, tàm eorum, qui militant adhuc nobiscum in Terris, quàm eorum, qui posteaquàm certauerunt bonum certamen, & coronam gloriæ cõsecuti sunt, in Cælis triumphantes, nobis communicantur, nobis suffragantur, & nos denique adiuuant. Hinc Coniunctio, siue copulatio, qua Ecclesiæ Catholicæ, id est, vniuersalis Ecclesiæ membra per fidem cum Christo capite copulantur, Communio item appellatur: de qua loquitur Propheta sanctus in hanc verborum formã: *Particeps ego sum omnium timentium te.* Quem locum explicans Ambrosius ait: *Sicut enim membrum particeps esse dicimus totius Corporis; sic coniunctum omnibus timentibus Deum, &c.* Bonorum denique omnium Christi capitis communicatio, quæ à cunctis Ecclesiæ membris rectè dispositis per Sacramenta suscipitur, Communio item nuncupatur. Quamuis autem omnium Sacramentorum susceptio, Cõmunio dici queat; sola tamen Eucharistiæ perceptio insigniori quodam modo in Ecclesia sancta Dei Communio passim vocitatur. Hinc vna ex Censuris Ecclesiasticis, quæ ad homines peccatores sanandos, tamquam Medicinæ inuentæ sunt, vocatur Excommu-

Psal. 118.
S. Ambr. in hunc locum Tom. 2.

Isid. lib. 1. Ep. 218.

nica-

nicatio: quia si sit maior, separat hominem ab Ecclesiæ Communione, siue hominem à Cœtu fidelium excludit; quantum ad fructum, hoc est, à participatione tàm actiua, quàm passiua Sacramentorum, & à suffragijs generalibus, siue à bonorum omnium spiritualium participatione.

Eucharistiæ perceptio, cur Communio dicatur.

Euseb. Emiss. hom. 5. de Paschate.

Isid. l. 1. Ep. 228.

Eucharistiæ itaque Sacramenti perceptio Communio iure nuncupatur; *Quoniam illa* (vt rectè ait Eusebius Emissenus) *verè vnica & perfecta Hostia, fide æstimanda, non specie, nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu, si dignè sumatur, nobis coniunctionem*, sicut Isidoro Pelusiotæ ad Soranum Comitem scribenti placet; *cùm Deo conciliat, nosq. Regni ipsius consortes, ac participes reddit*. Hæc nostra cum Deo ex augustissimæ Eucharistiæ, Corporis videlicet, ac Sanguinis Christi Domini perceptione conciliata coniunctio, siue copulatio, non solum per Sanguinem aqua mixtum, ad nostram Redemptionem, & ad nostrorum peccatorum ablutionem è latere Christi Domini emanatum, sed per eam item Communionem, quam Christus Dominus suis cum Discipulis post Cœnam celebrauit, & instituit; insinuata fuit. Quamuis enim

Saluator noster in illo Calicis natali, siue sacrificij incruenti institutione vinum aqua mixtum bibisse, suisq. deinde Discipulis mixtionem illam porrexisse apud Euangelistas non legatur; id tamen, vt aliquot Concilia, & Canones complures, necnon Chrysostomi, Hieronymi, Ambrosij, & Augustini Sanctorum Patrum loca, hanc sententiam comprobantia, breuitatis causa silentio prætercam; ex Irenæo in primis, & Iustino præsertim Martyre, qui Christi Domini temporibus viciniores fuerunt, comprobatur: ille enim Calicem mixtum, vel temperamentum appellare solet, hic verò κρᾶμα nuncupat: quod Plutarcho vinum est aqua mixtum, Nazianzeno temperamentum. Immo sanctus Iacobus Apostolus frater Domini, & Episcopus Hierosolymorum primus, hac de re in sua Liturgia, siue Missa, testimoniũ præbet luculentissimum, dum à Christo Domino in illa Cõmunione, post Cœnam instituta, vinum aqua mixtum sibi, suisq. Condiscipulis oblatum fuisse apertè fatetur, & affirmat. Eamdem mixtionem videre est in Liturgia sancti Marci, Discipuli sancti Petri, necnon in Liturgia, & in Anaphora sancti Basilij Sy-

VI. Synod. Constantin. can. 32.

Conc. Bracar. can. 1.

Conc. Carthag. 3. c. 24.

Conc. Flor. de sac. Euc.

Conc. Trid. sess. 22. c. 7.

De consecr. d. 2. cap. 1. 3. 7. & 83.

Iren. lib. 4. c. 47.

Iust. Apol. 2 ad Anton.

Plutarch. in coniugial. præceptis.

Nazian. ora. panegyr. 38.

Liturg. S. Iacobi tom. 3. Bibliothec. SS. PP.

Liturg. sancti Marci to. 3. Biblioth. SS. PP.

Liturg. sancti Basil.

riaca lingua, & characteribus Syriacis conscripta; nunc verò ex vetustissimo Codice Syriaco in Latinum translata. Idem refert Clemens Romanus in Constitutionibus Apostolicis, idemq. Damascenus de fide orthodoxa, & Rabanus de Institutione Clericorum. Adde etiam quòd vnus, idemq. Calix est, quem Christus post Cœnam consecrauit, & quem nunc Ecclesia consecrat: nisi enim vnus, idemq. foret, in Canone (ait Odo Cameracensis) non diceretur: *Simili modo post quam cœnatum est, accipiens & hunc præclarũ Calicem in sanctas, ac venerabiles manus suas, &c.* Hunc autem præclarum Calicem, non vinum solum, sed vinum aqua mixtum nunc esse constat; Ergo & ille, quem Christus post Cœnam consecrauit. Ex ea vini, & aquæ mixtione, quæ in illo Domini Calice post Cœnam primum præstita fuisse creditur, vt ait sancta Tridentina Synodus; necnon ex Sanguinis, & Aquæ mixtione è latere eiusdem Domini emanata, Aquariorum, & Armenorum hæreses à Sexta Synodo generali in Trullo Constantinopoli celebrata, damnatæ fuerunt: Illi enim aqua sola in sacrificio vtebantur, vt Epiphanius, & Augusti-

Clem. lib. 8. c. 17. Dam. l. 4. c. 14. Rab. l. 1. c. 31.

Odo in expos. sac. can. d. 3. to. 4. Bibliot. SS. PP.

Vnus, & idem Calix est, quē Christus consecrauit, & quem Ecclesia consecrat.

Conc. Trid. sess. 22. c. 7.

Conc. Cōst. c. 32.

Epiph. hær. 30. & 42.

nus teſtantur; Hi verò nonniſi vinum purum Aug. hær. 44
in ſacrificio offerebant, vt Theophilactus in Theoph. in
Ioannem, & Nicephorus in Hiſtoria Eccle- c. 19. Niceph. l.
ſiaſtica, & Celſus Armachanus aduerſus Ar- 18. c. 53. Armach. lib. 9.
menos, narrant. Illam hæreſim Hebionitæ,
ac Marcionitæ ſectabantur; hanc autem
Caluiniſtæ ſequuntur. Hinc ſacroſancta Tri- Conc. Trid.
dentina Synodus in Canone 9. Seſſionis 22. ſeſſ. 22. ca. 9.
hunc errorem damnans inquit: *Si quis dixerit, aquam non miſcendam eſſe vino in Calice offerendo, eo quòd ſit contra Chriſti Inſtitutionem, Anathema ſit.*
Ad eaſdem hæreſes euellendas, & ad huiuſce mixtionis ſignificatum inſinuandum Cy- Cypr. ep. 63 to. 1.
prianus ſanctiſſimus ad Cæcilium ſcribens,
aquam vino deeſſe non debere inquit, ne
Populus, qui per aquam in ſacra beati Ioan- Apocal. 17.
nis Apocalypſi explicatur, à ſanguine, vel
à Chriſto Domino, qui per vinum ſignificatur, teſte Alcuino, ſeparatus eſſe videatur, Alcuin. lib. de diu. offic. pag 69. cap. de celebrat. Miſſæ, ac eius ſignificatione.
ſed Populi cum Chriſto copulatio, atque
coniunctio comprobetur. Propterea ſanctus
Cyprianus ait poſt multa, hunc in modum:
Quando autem in Calice vino aqua miſcetur, Chri- S. Cypr. ep. 63. to. 1.
ſto populus adunatur, & credentium Plebs ei, in quem credidit, copulatur, & coniungitur. Quæ copulatio, & coniunctio aquæ & vini ſic miſcetur in Ca-

lice Domini, vt commixtio illa non possit ab inuicem separari. Et infra inquit sanctus Cyprianus: *Nam si vinum tantum quis offerat, Sanguis Christi incipit esse sine nobis: Si verò sit aqua sola, Plebs incipit esse sine Christo: quando autem vtrumque miscetur, & adunatione confusa sibi inuicem copulatur, tunc Sacramentum Spiritale, & Cæleste perficitur.* Hæc sanctus Martyr Cyprianus. Ex cuius sanè verbis fulcitur Pelusiotæ de Communione interpretatio, & confirmatur. Idem dicit Eusebius Emissenus, Cypriani sentētiæ ad verbum ferè subscribens. Idem Paschasius Ratbertus, Hildebertus, Isidorus Hispalensis, Alcuinus, Micrologus, Sigebertus, Martinus Polonus, Magister sententiarum, & Doctores Scholastici in hanc Distinctionem de vini aqua in sacrificio Missæ permixti significatione sentiunt, ac docent.

Euseb.Emis. hom.5. de Pasch.

Pasch.Ratb. c. 11.de Corpor.&Sang. Domini.

Hildeb. in vers.de myster.Missæ.

Isid.Alcuin. Microl.c.10 Eccl. obser.

Sigebert. in Chron. ad ann. Dom. 688.

Mart.Pol.in Chronic. ad ann. Dom. 132.

Mag. Sent. dist.11.lib.4 & in hanc Distin.Doct. Schol.

Quòd verò ante consecrationem aqua vino in Calice miscenda sit, ex Generalibus item Cóncilijs constat. Sed quamuis quantum aquæ apponi debeat, certa regula dari non possit ob vinorum varietatem; ex Concilio tamen Florentino modicissima aqua in Calice miscenda censetur. Gutta enim aquæ ad mysticum significatum indicandum, aut repræsentandum sat est. Hæc

Archangel. Rub. de Sacram. dist. 11.pag.108.

Conc. Flor. sub Eug. 4. de Sacram. Eucharist.

de vini, & aquæ mixtione in Calice facienda, occasione ipsa suadente. De huiusce autem mixtionis in Sacrificio Missæ significatione, hoc est, nostra cum Deo copulatione per Christi Sanguinis Communicationem, eiusdemq. Christi corporis participationem, ipsemet Apostolus Paulus; Vàs electionis, & arca cælestium secretorum loquitur, dum inenarrabilem Eucharistiæ Sacramenti virtutem, & efficaciam meditando, scribens ad Corinthios ait in hanc verborum formam: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne Communicatio Sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne Participatio Corporis Domini est? Quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane participamus*; &, vt Codices manuscripti, Biblia Complutensia, & Ordinaria (non tamen Græci Codices) habent, *de vno Pane, & de vno Calice participamus*. Hæc Angelus Terrestris, & Homo Cælestis, Fons Sapientiæ, Paulus in Epistola ad Corinthios conscripta. 1.Cor.10. S.Paulus.

Quid igitur tandem aliquando sibi vult Communio, nisi Communicatio quædam, qua Deus per sacram, & dignam Eucharistiæ perceptionem quodam modo nobis sese

com-

communicat, dum nos ad tantam vnitatem sociatos per gratiam, ac tantam flagrantiam charitatis prouectos per suum Sanguinem, suumq. Corpus in Eucharistiæ Sacramento, quod à Græcis Patribus *Teleta Teletorum*, hoc est, Mysteriũ mysteriorum nuncupatur, sibi, vt sic dixerim, incorporat, incorporatosq. sui Regni, teste Pelusiota, consortes, ac participes reddit? Hinc Alexander Papa huius nominis Primus, & à Beato Petro quintus, per Epistolam ad omnes Orthodoxos conscriptam, opinionibus superstitionum repulsis, vini, & aquæ in Calice Dominico mixtionem non solum ad hanc nostram cum Deo copulationem, & incorporationem insinuandam; sed etiam, quia vtrumque ex latere eius in Passione profluxit; sanctè, inuiolatèq. seruandam decreuit. Hæc de COMMVNIONIS voce, vt Ritum, in ipsa Communione à solo Summo Pontifice obseruatum, aggrediamur.

Euch. sacramentum appellatur Teleta Teletorum.

Isid. Pelus. l. 1. ep. 228.

Alex. 1. Epistolar. to. 1. ep. 1. pag. 58

QVAE-

QVAESITVM II.

CVR. SVMMVS. PONTIFEX Rem ſacram ſolemniter faciens, ad Altare conſecret, & ad Solium communicet.

NON deſunt, qui hoc communicandi Ritu Incarnationem Verbi, Diuinitatem ſcilicet ad humanitatem adeuntem, repræſentari oretenus, & nullo Auctore dicant. Quæ ſanè opinio adeò inanis eſt, & à ratione adeò aliena, vt ad eam confuntandam multis verbis indigere non videatur: Nam præter quàm quòd in ipſo Euchariſtiæ Sacramēto Diuinitas, & Humanitas Saluatoris noſtri indiſſolubili extant vnione; Eadem item repræſentatio fieret, dum Euchariſtiæ Sacramentum communicantibus ad Altare datur, necnon ad proprias ægrotorum ædes defertur. Opinionis primæ confutatio.

Guillelmus Durandus in 4. Rationalis diuinorum officiorum libro, dum ſolemnem communicandi Ritum à ſolo Romano Pontifice obſeruatum contemplatur, recitata In- Guill. lib. 4. c. 54.

nocen-

nocentij III. sententia, quam paulò inferius examinandam proponemus; aliam de ipso Ritu rationem, inuolucris, & integumentis verborum comprehensam, atque inuolutam in medium affert. Rei tamen summa hæc est: *Sicut Summus Pontifex est Christi Vicarius, & caput omnium, qui in Ecclesia degunt Militanti; Ita Christum Ecclesiæ caput, perfectius, ac sublimius repræsentans, ad sublimiorem locum communicare solet.* Quæ sanè ratio quanti hac in re sit ponderis, cuiq. id iudicandum relinquo.

Guilel. Durādi opinio.

Innocentius Papa, huius nominis III. vt ipsum communicandi Ritum, à solo Papa, Missam solemniter celebrante, obseruatum explicaret; Per Summum Pontificem ad Altare consecrantem, & ad solium communicantem, Christum Dominum cum duobus Discipulis in Emaus frangentem, deinde in Hierusalem cum decem Apostolis manducantem repræsentari opinatus est. Harum autem rerum congruentem similitudinem, seu repræsentationem, Innocentius, quem sequitur Guillelmus Durandus, his nititur colligere verbis: *Romanus Pontifex ideò non communicat vbi frangit; sed ad Altare frangit, & ad Sedem communicat; quia Christus in Emaus*

Innoc. 3. opinio.

Vndecim cōgregati narrantur ab Euāg. Luc. 24. sed tantū decem interfuerunt māducationi, absente Thoma.

Innoc. 3. lib. 6. myst. Missæ cap. 9. & Guillel. Durandus in Rationale diuin. off. lib. 4 c. 54.

coram

coram duobus Discipulis fregit, & in Hierusalem coram decem Apostolis manducauit. In Emaus fregisse legitur, sed manducasse non legitur. In Hierusalem non legitur fregisse, sed legitur comedisse.

Hucusque Innocentius: cuius verba, quod ad fractionem in Emaus præstitam, manducationemq. in Hierusalem celebratam pertinet, similitudinem Ritui Romani Pontificis, qui Hostiam sacratissimam ad Altare frangit, eamq. ad Solium manducat, satis congruentem habent: Cetera verò ad eumdem Ritum pertinentia, si spectentur, ac diligenter examinentur, Innocentij sententia (pace tanti Viri, qui non vt Papa, sed quatenus Doctor hac in re loquutus fuit) non adeò solida videtur, vt ei tutò inniti possimus. Sicut enim in Emaus fregisse legitur, sed manducasse non item; Ita etiam in Hierusalem non Panem, sed Piscem, & Fauum mellis manducasse legitur: Quæ sanè manducatio cum Sacrificio Altaris, in quo solus Panis in Christi carnem conuersus, vel, vt Theologi loquuntur, transubstantiatus comeditur, congruere non potest. Adde etiam quòd quamuis in Emaus comedisse non legatur, non desunt tamen, qui velint, Christum in

Confutatio sex rationibus comprehensa.

Dictum Durandi à Sancto Portiano de Innoc. 3. lib. 4. dist. 13 q. 3. num. 14.

Ratio prima.

Ratio secunda.

Emaus manducasse: Quorum è numero, vt Emanuelem Sà, ceterosq. breuitatis causa silentio prætermittam, Beatus Gregorius cognomento Magnus, illum explicans Beati Lucæ de Panis fractione locum, etiamsi mysticè loquatur, sentire tamen videtur ad litteram, vel Christum in Emaus comedisse, vel Corpus eius sub specie panis manducatum fuisse inquiens: *Ecce Dominus non est cognitus, dum loqueretur, & dignatus est cognosci, dum pascitur*. Verbum (*Pascitur*) apud probatissimos Auctores, vtraque significatione insignitum, hoc loco, vel pro eo, qui comedit, vel pro eo, qui comeditur, sumi potest. Vtcumque autem sumatur, sententia Innocentij fluctuat, & Ritui Romani Pontificis Missam solemniter celebrantis respondere non videtur: quoniam per sensum litteralem, & historicum, super quem fundatur mysticus sensus, etiamsi, vel Christum cum Discipulis, vel solos saltem Discipulos in Emaus comedisse concederemus; Hoc tamen Ritui, de quo sermonem habemus, non respondet; quia in hoc solemni Ritu, nec Romanus Pontifex cum Ministris, nec Ministri soli ad Altare communicant, sed omnes

Emanuel Sà.

Greg. homil. 23. in Euang. Luc. 24.

Verbum (*pascitur*) quomodo sumatur.

Hostiam sacratissimam sumunt ad Solium. Emaus enim per Altare, Hierusalem verò per Solium ab ipso Innocentio repræsentari constat, si eius verba perpendantur. Emaus, & Hierusalem, quid hoc loco.

Quamuis interea per fractionem Panis, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in Scriptura sacra nonnumquam sumatur, vt est Actuum Apostolorum illud: *Erant perseuerantes in doctrina Apostolorum, & Communicatione fractionis Panis*, hoc est Eucharistiæ Sacramenti perceptione, vt Catholici Doctores interpretantur, iuxta illud alterum Beati Pauli dictum: *Panis, quem frangimus* (inquit) *nonne participatio Corporis Domini est?* (In primitiua namque Ecclesia frequenter, & multi quotidie communicabant) Panis tamen fractionem, quam Lucas Euangelista suo in Euangelio in Emaus celebratam enarrat, nemo, quòd sciam, pro Eucharistiæ perceptione, siue pro Communione suscepit, aut explicauit expressè. Nonnulli enim, & ij quidem perpauci, huius generis Mysterium quodam modo innuerunt, vel mystico potius, quàm litterali sensu insinuarunt. Ratio tertia. Act. 2. 1. Cor. 10. Luc. 24.

Huc item accedit, quòd hæc Panis fractio, non solum Eucharistiæ Sacramentum, aut Ratio quarta.

Communionem repræsentare apud omnes Scripturæ sacræ Interpretes expressè non dicitur, sed nec etiam Sacerdos in æternum, Christus Dominus, secundum ordinem Melchisedech, in ea fractione, in Emaus celebrata, comedit; nec deinde in Hierusalem Panem, sed Piscem, & Fauum mellis (vt dictum est) nulla præuia benedictione comedisse legitur, sicut à Summo Pontifice, Christi Vicario, Summoq. Sacerdote, necnon ab alijs Sacerdotibus fieri solet; qui Hostiam Sacratissimã in Altaris sacrificio manducant.

Psal. 109. & Hebr. 7.

Ratio quinta.

Adde etiam, quòd quamuis Panis fractio, in Emaus coram duobus Discipulis celebrata, Communio saltem Discipulorum dici possit; ipsa tamen in Altari fractio per Communionem in Solio consumatam, manducationem decem Apostolorum vnà cum Christo, & alijs in Hierusalem à Beato Luca conscriptam, repræsentare non potest, nullumq. cum ea Symbolum habere posse videtur: Actiones namque ipsæ sunt omninò distinctæ, ac diuersæ, & vna ab altera non pendet, sicut in solemni Summi Pontificis Missa, fractionem, & manducationem inter se respondere apertè videmus; ita verò, vt altera ab

Apostoli decem, absente Thoma.

Luc. 24.

altera separari, aut amoueri haudquaquam possit. Ambæ itaque actiones, fractio scilicet, ac manducatio, quæ à Beato Luca enarrantur, non solum omninò diuersæ sunt, sed ambæ item diuersum à Missæ sacrificio finem habent, & mutuò sese non respiciunt. Luc.24.

Ratio Sexta

Ambæ sunt diuersæ, quia prima actiò nonnisi Panis benedictio cum fractione fuisse legitur. Secunda verò nonnisi Piscis assi cum Fauo mellis manducatio fuit, nulla præuia benedictione, nullaq. mentione facta de Pane, sine quo sacrificium Altaris, aut Communicatio esse non potest: Immò Piscis, & Fauus mellis ad id, de quo agitur, si sensus historicus, & litteralis de Institutione Eucharistiæ Sacramenti, hac in re præcipuus spectetur, nullo penitus modo pertinere queunt: quia in solo Pane, & Vino Eucharistiæ Sacramentum à Christo Domino institutum fuit; Piscis namque assus, quamuis iuxta mysticam Bedæ interpretationem, Christum passum insinuet, Fauusq. mellis, quod est mel in cæra, Diuinitatem in Humanitate designet; vel, vt ait Gregorius Nyssenus, *Fauus mellis, Pascha, quod cum amaritudine olim edebatur, post Resurrectionem dulcedi-*

Dissimilitudo pro declaratione dictorum prima.

Piscis assus, quid.

Beda in Luc. c. 24.

Fauus mellis quid.

Greg. Nyss. in hunc locum.

ne conditum esse repræsentet; sensui tamen historico, & litterali de ipsa Sacramenti Eucharistiæ institutione non respondet.

Dissimilitudo secunda.

Ambæ denique actiones, Fractio scilicet Panis, & Manducatio Piscis assi cum Fauo mellis finē à Missæ sacrificio diuersum præseferunt: quoniam ambæ ad veram corporis Resurrectionem demonstrandam à Christo Domino fuerunt celebratæ post alia argumenta, veram Corporis Resurrectionem comprobantia: ad quam rem demonstrandam, nullum manducatione certius argumentum dari poterat.

Digressio pro dubitatione enodanda.

Qua in re liceat nobis ad quamdam inde nascentem dubitationem enodandā paulisper immorari, eò denique, vnde digressi fuerimus, quàm citissimè redituris; Num scilicet comestio illa in Hierusalem fuerit vera, non ad Communionem pertinens, sed ad solam, veramq. Resurrectionem indicandam celebrata. Si enim Christus Dominus verè manducare non potuisset, eius Corpus viuum non fuisset, nec verè resurrexisset. Sed vera fuit illa manducatio, vt sanctus Thomas ait, *Vera fuit* (inquit) *quantum ad Cibi diuisionem, eiusq. traiectionem in ventrem: non autem*

S. Thom. 3. sent. d. 21. q. 2. art. 4. dub. 4. ad 2. argumen.

quan-

quantum ad cibi in humores, vel in substantiam comedentis conuersionem. *Cibus verò ille*, vt ait Augustinus, *in spiritalem naturam conuersus est, idest, in vaporem resolutus, sicut aqua per radium Solis*, Hæc sanctus Thomas cum sancto Augustino. Nam corpus glorificatum (cuiusmodi erunt corpora nostra post Resurrectionem glorificata) cibo non indiget. Hinc, vt ait Euthymius, *Christus Dominus post Resurrectionem, supernaturaliter, vel dispensatoriè comedit: & quæ comederat, supernaturaliter, vel dispensatoriè digessit*. Reapse tamen manducauit, hoc est, vt sanctus Pater Augustinus, & Beda interpretantur, *Manifestissima veritate, nec tamen necessitate, sed potestate: Aliter enim*, (inquiunt) *absorbet aquam terra sitiens, aliter Solis radius candens: Illa, indigentia; Iste, potentia*. Hæc sanctus Pater Augustinus, & Beda de Christi manducatione ad veram ipsius Resurrectionem promulgandam celebrata: Manducauit tamen aliter, quàm Tobiæ Raphael in assumpto à se ad tempus corpore, quod viuum, & animatum non erat: ob idq. vera eius comestio non fuit, quamuis vera fuerit cibi contritio, ac traiectio in interiorem corporis assumpti partem: non autem in ven-

S.Aug.lib.3. de mirabil. Script.sacræ c.14.to.3.

Euthym. in c.24.Lucæ.

Aug. in ep. 49.q.1.to.2.

Beda lib. 6. in c.24.Luc. c.97.to.5.

Tob. 12.

trem,

trem, quem habere non poterat. Ideò Angelus manducare, & bibere videbatur, sed re vera manducare, & bibere non valebat: Christus autem, quamuis post Resurrectionem, Corpus glorificatum, cibo nō indigens, haberet; Ad veram tamen Resurrectionem demonstrandam verè manducauit, eo, quem diximus, modo. Nam, vt ait sanctus Pater Augustinus in lib. 13. de Ciuitate Dei, *non potestas, sed egestas edendi, ac bibendi, talibus corporibus* (Immortalibus scilicet) *auferetur*. Immo ad Deo gratias Presbyterum scribēs ait: *Futuræ Resurrectionis corpus imperfectæ felicitatis erit, si cibos sumere non poterit; imperfectæ felicitatis, si cibis eguerit*. Hæc sanctus Pater Augustinus, præmittens tamen ea, quæ nuper ex eodem Doctore, atque ex Beda citauimus. Christus itaque non ad Communionem præstandam, sed ad suam Resurrectionem indicandam, manducationem ostentauit; quia nullum manducatione ipsa certius hominis viui, vt dictum iam fuit, argumentum dari solet. Ideò Dominus Iesus, Puellæ, ad vitam reuocatæ, cibum dari iussit: & Lazarum resuscitatum secum conuiuari voluit, ne Resurrectio eorum, teste Hieronymo, phan-

Tob. 12.

Aug. lib. 13. de Ciu. Dei. c. 22. to. 5.

Epist. 49. q. 1. to. 2.

Marc. 5. Ioan. 12. Hieron. to. 1. epist. 27.

tasma putaretur. Ad hoc ipsum demonstrandum, præter alia ipsius Resurrectionis argumenta, coram duobus Discipulis panis benedictione atque fractione vsus est Christus, quem resuscitatum in eadem actione, vt sanctus Lucas testatur, ijdem cognouerunt: Nam, Lyrano interprete, Christus (mystica explicatione posthabita) absque gladio panem frangere solebat, perinde ac si eum fregisset gladio. Sunt item qui Christum Dominum in Panis benedictione ex ipsa benedicendi, consecrandiq. forma ante Passionem in Sacrificio ipso incruento instituendo præstita, Crucis videlicet Signo, cognitum fuisse opinentur. Hinc nonnulli eumdem Dominum Signo Crucis post Resurrectionem non semel vsum fuisse dixerunt, hoc est, in pane benedicendo, necnon in Cælum ascendendo, quando scilicet ipse manibus eleuatis Apostolos benedixit: Et hanc benedicendi formam ad Episcopos, Populum solemniter benedicentes, manasse rati sunt. Episcopi enim, dum Populum solemni Ritu benedicunt, manus ad Cælum prius extollunt, easq. deinde iungunt, solamq. demum dexteram super adstantes deducunt, si-

Luc. 24.

Lyranus in huc locum.

gnumq. Crucis super eos formant. Hanc benedicendi formam à Christo Domino in Cælum adscendente institutam fuisse Molanus, vir quidem eruditissimus, in suo de Picturis libro sensisse visus est, dicens: *Ascendens Christus, benedixit Apostolis, manibus eleuatis: Quod fecit aut Ritu Aaronico, extensis super eos palmis, vti Iudaici Sacerdotes hodie temerè benedicunt: aut Ritu Christiano, quo Episcopi benedicunt; Posterius tamquam probabilius exprimunt Pictores.* Hæc Molanus. Quamuis autem ego facilè adduci queam, vt Christum Dominum post illam Crucem, maledictionibus olim refertam, sed postea ex Passione Domini, ac Morte, benedictionibus, & gratijs, atque innumeris virtutibus insignitam, necnon ab eodem Christo vndequaque nobilitatam, Signo Crucis Apostolos benedixisse credam; Eumdem tamen Dominum, vltima illa Cæna iam peracta, dum ipse benedicens Panem in suum Corpus, Vinumq. in suum Sanguinem transubstantiauit, Signo Crucis vsum fuisse, affirmare non auderem. Sed cum Amalario Fortunato hæc dicenda reor: *Si Dominus, quando benedixit Panem, fecisset Crucis signaculum, ipsi norunt, qui præsentes fuerunt; præ-*

Ioa. Molan. cap.4. lib.4. Luc. 24. Lindanus Apolog. to. 3. c.46. Leuit. 9. 3. Reg. 8.

Amal. Fort. lib.3. c.24. de Eccl. off.

ser-

ſertim cum nondum erat erectum Vexillum ſanctæ Crucis. Hæc Amalarius Fortunatus.

Non deſunt autem, qui velint, Chriſtum ex modo benedicendi, frangendiq. Panem, cognitum non fuiſſe à duobus illis Diſcipulis, quippe qui vltimæ Cænæ non interfuerunt: Hinc ſingularis fractio, quæ vltima in Cæna fuerat inſtituta, ab ijs cognoſci non poterat, ſed ob aliquod impedimentum, in oculos eorum corporeos à Satana immiſſum, eouſque in via ipſa Chriſtum ex Diuina permiſſione, nonniſi in fractione Panis cognoſcere potuerunt. Quare ſanctus Pater Auguſtinus ita inquit: *Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à Satana factum fuiſſe, ne agnoſceretur Ieſus: ſed tamen à Chriſto eſt facta permiſſio vſque ad Sacramentum Panis; vt vnitate Corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum Inimici, vt Chriſtus poſsit agnoſci*. Hæc ſanctus Pater Auguſtinus, per cuius verba, hoc eſt, per Sacramentum Panis, & per participationem vnitatis Corporis Chriſti, nonnulli Euchariſtiæ Sacramentum duobus Diſcipulis in Emaus à Chriſto per illam Panis benedictionem datum fuiſſe volunt, atque in hanc

Aug. l. 3. de conſen. Euang. c. 25. To. 4.

Bed. to. 5. & Theophil. in hunc locũ.

Auct. operis imperfecti hom. 17.

Hierony. in Epitaphio Paulæ.

Hesychius lib. 2. in Leuit. c. 9.

Communicatio laicorum sub sola Panis specie.

Iansenius.

Ioan. 6.

Ioannes à Louanio.

Iansen. concord. Euãg. in hunc locum.

sententiam, & Bedam, & Theophilactum, Auctorem operis imperfecti, Hieronymum, & Hesychium adducunt, hoc ipso Christi exemplo Communionem sub vna tantum specie ab eo institutam fuisse contendentes. Quamuis autem ex hoc loco probabile sumi possit argumentum, quo receptus iam laudandus Ecclesiæ vsus communicandi, Laicisq. præsertim Eucharistiæ Sacramentum conferendi sub sola Panis specie defendi valeat (quem sanè communicandi vsum, vt ait Iansenius, ex illa item panum multiplicatione, ac Turbæ saturitate à Ioanne conscripta, mysticè comprobandum esse omninò affirmamus) Panem tamen in Emaus à Christo benedictum, non Eucharistiam, vt Ioannes à Louanio, & alij cum eo sentiunt, sed quamdam Eucharistiæ figuram, aut vmbram extitisse, exemploq. illo fructum, & vtilitatem Eucharistiæ in vna tantum specie demonstratam fuisse concedimus, dictosq. Auctores, quos nuper nominauimus, nonnisi Mysterium aliquod ad Eucharistiam pertinens, ex eo Lucæ loco demonstrare voluisse cum ipso Iansenio affirmare non dubitamus.

Nullus

Nullus itaque Innocentij opinionis, quam initio recitauimus, defendendæ relinqui videtur locus; propterea quòd ambæ illæ actiones, quod ad materiam pertinet, diuersæ fuerunt, ambæq. diuersum habuerunt finem: neutra enim Eucharistiæ Sacramentum propriè repræsentauit: sed vtraque ad veram Christi Resurrectionem indicandam Discipulis fuit insinuata: & præsertim manducatio in Hierusalem superius enarrata, vt ex ipsomet Lucæ textu apertè ferè colligitur dicentis: *Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus, præ gaudio dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?* quasi Christus ipse per hæc verba dicere voluisset: Adhuc per alia argumenta, meam Resurrectionem comprobantia, me resuscitatum non creditis: sed ex ipsa tandem manducatione me verè resuscitatum absque vlla hæsitatione creditis, & prædicabitis. Id quod deinde factum esse constat. Fractio autem Panis in Emaus celebrata, quamuis mysterium aliquod, fructum scilicet, & vtilitatem Eucharistiæ, vt dictum est, non Eucharistiam designarit; in ea tamen Panis fractione Christum comedisse credendum est; quippe qui mandu-

Confirmatio confutationis.

Luc. 24.

catione, tamquam certiori, & euidentiori ad veram Resurrectionem comprobandam argumento, vtebatur, vt omnes affirmant.

Confutatio cõpendiosa. Romanus igitur Pontifex, vt eò, vnde digressi sumus, reuertamur, reiectis aliorum opinionibus, vt mihi probabilius videtur,

Auctoris opinio. ad Altare consecrat, & frangit Hostiam, & ad Sedem communicat; non vt Panis benedictionem, & fractionem in Emaus præstitam, manducationemq. in Hierusalem celebratam, illo exprimat Ritu; sed vt Communionem illo in Cœnaculo post Cœnam

Triclinium. vltimam super Triclinio, vel stratis Lectis, vt mea fert opinio, à Christo Redemptore nostro institutam, & cum Apostolis factam, aliqua ex parte referat; vel, vt sanctus Bonauentura sentit, eumdem Christum Dominum nostrum, Cruci affixum, & coram Populo vniuerso passum, in eaq. reclinatum repræsentet, sicut rationes, quas in medium afferemus, id ita esse nobis persuadent.

Bonauent. opin. to. 1. in Psal. 21. Seraphicus namque ille Doctor, Bonauentura sanctus, in expositione Psalmorum, primum & vigesimum Psalmum, Sanctissimæ Passionis Christi mysterijs refertum, explicans, dum huius generis, in communican-

do,

do, Ritum à ſolo Papa obſeruatum contemplatur, eum ad ipſius Chriſti Paſſionem, coram omnibus in ſacratiſſima Crucis Ara conſummatam, apertè refert, & ſatis quidem appoſitè in hæc verba: *Chriſtus in communi, & omnibus videntibus paſſus eſt. Vnde Papa, quando ſumit Corpus Chriſti in Miſſa ſolemni, ſumit omnibus videntibus: nam ſedens in Cathedra, conuertit ſe ad Populum.* Hæc ſanctus Bonauentura: Cuius planè ſententia (quod ad communicandi cæremoniam, vniuerſo Populo videnti expoſitam pertinet) contemnenda non videtur; Immò ſatis probanda: propterea quòd per Auguſtiſſimum Altaris Sacrificium non ſolum Chriſti Saluatoris noſtri Cœna cum Apoſtolis poſtremò celebrata, ſed ſacratiſſima item ipſius Paſſio in Ara Crucis conſummata recolitur, ac repræſentatur, vt ait Sanctus Thomas. Hinc factum reor, vt Romanus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius, dum Miſſæ Sacrificium vltima illa in Cœna ſine cruore inſtitutum, atque illud alterum cruentum poſt Cœnam præſtitum, repræſentare ſtudet; ad Altare, quaſi ad Cœnaculum illud, Hoſtiam conſecrat; & ad Solium, quaſi ad Crucem aſcen-

S.Bonauen.

Auctoris cō probatio.

S. Thom. in off. Corpor. Chr.

dens, Hostiæ consecratæ medietatem manducat, vnaq. Missæ celebratione vtrumque Sacrificium magno cum mysterio complectitur, & expressius insinuat: quoniam Christi Passioni, nomen Cœnæ, aptè, congruenterq. dari solet, vt sancto Bonauenturæ placet: *Nam sicut Cœna* (inquit ipse) *in vespere, vel in fine diei sumitur; Ita in Vespere, in fine scilicet Mundi, vel in vltima Mundi ætate passus est Christus*. Vtrumque item sacrificiũ, cruentum scilicet, & incruentum S. Thomas per illa comprehendit verba, dum ait:

Bonau. in expos. Psal. vbi supra.

S.Tho. in sequen. Missæ Corp. Chr.

Quod in Cœna Christus gessit Faciendum hoc expressit, In sui memoriam.

Hoc est, in Dominicæ Passionis memoriam. Hinc Lyranus illum Lucæ locum: *Hoc facite in meam commemorationem*, explicans dicit: *Eucharistiæ consecratio est quædam Dominicæ Passionis, ac mortis rememoratio*. Idem sentiunt Remigius, Alcuinus, Amalarius, Micrologus, Florus Magister, & Alij complures: Immò sanctus Paulus idipsum exprimit, dum illa Saluatoris verba, nuper citata, inter-

Nic. Lyr. in c.22. Lucæ. Remig. Episc. Antisiod. lib. 1. de Celebr. Missæ. Alcuin. de diu. off. Amalar. in præf. de diu. officiis. Microl. de Eccl. obser. Florus in c. 13. expos. Missæ:

terpretatur hunc in modum: *Quotiescumque enim manducabitis Panem hunc, & Calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Et propter hoc* (ait Lyranus) *consecratur Corpus separatim à Sanguine; quia in* Passione *Sanguis fuit separatus à Corpore*. Ad vtrumque itaque Sacrificium repræsentandum, Summus Pontifex ad Altare consecrat, & ad Solium communicat, ad Populum conuersus, & quasi Cruci innixus. *Nam*, vt ait S. Bonauentura, *sedens in Cathedra, ad Populum se conuertit*. Dicitur autem Summus Pontifex sedere, dum cõmunicat; vel quia ipse antiquitus in communicando sedebat, vel quasi sedentis instar communicabat, sicut præsens in tempus fieri solet. Summus namque Pontifex ad Solium stans, non sedens, ad maiorem venerationem repræsentandam, ipsi tamen Solio, Populo vniuerso spectante, innixus, & incuruus, quasi sedens communicat, Christum Dominum Cruci affixum, in eaq. quodam modo reclinantem repræsentans.

S. Paulus 1. Cor. 11.

Nic. Lyr. in c. 22. Lucæ.

S. Bonauent. To. 1. in Psa. 21.

Quamuis verò apud Euangelistas vltima illa in Cœna, iam peracta, Christus, nec Corpus suum comedisse, nec suum bibisse Sanguinem apertè legatur (quæ sanè res

An Christus Carnem suã comederit, suumq. Sanguinem biberit.

Triclinium quid.

hoc in Quæsito præcipua est) id tamen totum in Cœnaculo illo grandi super Triclinium, hoc est tres Lectos, aut Mensas (vt infra fusius hac de re loquemur) ab eo factum esse affirmare non dubitamus, Sanctorum Patrum doctrina suffulti: *Etenim*, vt S. Thomas ait, *quæ Christus ab alijs facienda voluit, ipse iam prior executioni mandauit, sicut ab eo de Baptismo factum esse constat, iuxta illud Actuum: Cœpit Iesus facere, & docere*. Hinc Glossa in tertium caput Ruth, explicans comestionem Booz, inquit hunc in modum: *Comedit Christus, & bibit, cum in Cœna Corporis & Sanguinis sui Sacramentum tradidit Apostolis*. Et Beatus Hieronymus ad Hedibiam scribens ait: *Nec Moyses dedit nobis Panem verum, sed Dominus Iesus: ipse Conuiua, & conuiuium: ipse comedens, & qui comeditur*. Hæc Hieronymus: cuius verba à Gratiano in tertia item Decreti parte recitantur. Idem dicit Paschasius Ratbertus, dum de Corpore, & Sanguine Christi scribens, explicat, quomodo Christus Conuiua, & Conuiuium simul esse voluerit: quomodo nos item Conuiuæ simus, & Corpus eius cum illo epulantes, & ipse sit in nobis caput. Idem, ferè

S. Tho. 3. p. q. 81. art. 1.

Act. 1.

Glossa ord.

Hieron. epi. 150. q. 2. To. 3.

De Consecr. d. 2. c. 87.

Ratber. To. 6 Bibliothecæ Veterum Patrum.

vide-

videtur affirmare Eusebius Emissenus Episcopus, dum explicat illud Lucæ: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum*; *hoc est* (inquit) *Nouum mysterium noui Testamenti, quod tradebat Discipulis: quod plures ante eum Prophetæ, & iusti concupierant*. Hucusque Emissenus, qui per Pascha, à Christo desideratum, siue esuritum, nouum Pascha, Eucharistiæ scilicet Sacramentum interpretatur. Per illud item Pascha à Christo esuritum, Eucharistiæ Sacramentum intelligi debere ait Glossa, dum interpretatur illum Euangelistæ locum nuper citatum: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, hoc est, Eucharistiæ* (inquit) *Sacramentum, quod nos per fidem spiritualiter manducamus, & ipse manducat nobiscum, incorporando nos sibi per hoc Sacramentum*, de quo loquens Augustinus in persona Christi ait: *Cibus sum grandium; cresce, & manducabis me. Nec tu me in te mutabis sicut cibum Carnis tuæ, sed tu mutaberis in me*. Christus itaque, Cœna illa vltima iam peracta, prius Corpus suum comedit, & Sanguinem suum bibit, deinde Apostolis eadem sumenda præbuit, quando dixit: *Accipite, & comedite, hoc est Corpus meum*; Deinde: *Bibite ex hoc omnes:*

Euseb. hom. de Paschate Luc. 22.

Glossa moralis Lyrani in hunc locum. Lucæ 22.

S. Aug. lib. 7 Confess. ca. 10. To. 1.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Hic est enim Sanguis meus. Huc spectat illud, quod quidam hisce versibus complexus est:

In 3. p. sancti Tho. q. 81 art. 1. ad 1. Et in 3. Decreti parte d. 2. cap. 87. in Glossa.

Rex sedet in Cœna,
Turba cinctus duodena:
Se tenet in manibus,
Se cibat ipse cibus.

Christus igitur Nouum Pascha, hoc est, Eucharistiæ Sacramentum, Seipsum videlicet manducauit Spiritualiter, & Sacramentaliter, vt ait Sanctus Thomas; Sed aliter, quàm ceteri homines, idest, non quantum ad effectum illum, qui est augmentum gratiæ, qua ipse plenus, non indigebat, sed quantum ad effectum illum, qui est Spiritualis dulcedinis delectatio: Ceteri enim Eucharistiam, quæ bona interpretatur gratia, Spiritualiter, & Sacramentaliter sumentes, gratiæ augmentum sub Sacramentalibus signis suscipiunt, quibus pro veritatis perceptione indigent, vt S. Thomas sua docet in Summa. Quòd item vltima illa in Cœna iam completa, Christus Eucharistiæ sacramentum susceperit, vel se ipsum manduca-

S. Thom. vbi supra.

Christus quomodo Carnem suã comederit, suumq. Sanguinem biberit.

Eucharistia, idest bona gratia.

S. Thom. p 3. q. 81. art. 1. ad 3. arg.

ue-

uerit,ad Sanctum Bonauenturam confugiendum censeo, qui dum suo in Breuiloquio de Septem Sacramentis Ecclesiæ diuersimodè à Christo institutis loquitur, post multa, inquit: *Christus quædam Sacramenta instituit initiando, & consummando, & in semetipso suscipiendo, Sacramentum scilicet Baptismi, Eucharistiæ, Ordinis. Hæc enim tria, & plenè instituit, & etiam primus suscepit.* Hucusque Sanctus Bonauentura. De Sacramentali Eucharistiæ manducatione à Christo celebrata idem cum Glossa sentit Hesychius in Leuiticum scribens, & hac in re consentiunt Alexander Alensis, S. Bonauentura, & Gabriel Biel, qui Christum Corpus suum Sacramentaliter comedisse dicunt. Sed S. Thomas illam Christi manducationem, & Sacramentalem, & Spiritualem fuisse docet, eo, quem explicauimus, modo.

S.Bonauent. Breuil. p. 6. c.4.To.6.

Conclusio.

Hesych. c.8. Gloss.ordin. Alex.Alen. par.4. q.11. memb. 2.ar. 1.q.2. Bonau. li.4. sent. art.1. Biel.l.4.d.9. q.1. S. Tho. p. 3. q. 81.art. 1. & 4. sent. d. 11.q.3. ar.1.

Cum itaque res ita sese habeant, adduci quisque potest, vt Christum in instituendo Eucharistiæ Sacramento, suam sub specie Panis Carnem comedisse, suumq; sub specie Vini Sanguinem bibisse: deinde Apostolis suis sub ijsdem speciebus Eucharistiæ Sacramentum Spiritualiter, & Sacramenta-

Matth.26. Marc. 14. Luc.22.

liter, iuxta Sancti Thomæ ſententiam, ſuſcipiendum præbuiſſe dicat; atque ad rem hanc indicandam, poſt Panis & Vini ad Altare conſecrationem, à Romano Pontifice ipſius Vicario, ad Solium communicante, perbellè Chriſtum Dominum repræſentari iam credat, ac liberè fateatur, ſi modus in communicando à ſolo Summo Pontifice obſeruatus diligenter examinetur. Romanus namq. Pontifex, Solio, vt iam diximus, quodam modo innixus, & incuruus ſua in ſolemni Miſſa celebranda, quaſi ſedens communicare ſolet. Ex quo ſanè communicandi modo, Papa dum ſumit Chriſti Corpus, non ſolum, vt ait S. Bonauentura, ſedens in Cathedra, vel ſaltem ob illam curuaturam, & adhæſionem ad Solium quaſi ſedens ad Populos conuerſus, Chriſtum Cruci affixum, vniuerſo ſpectante Populo, in eaq. quaſi reclinantem adumbratim refert; Sed ipſum item Chriſtum, Cœna vltima iam peracta, in Cœnaculo illo grandi communicantem, Diſcipuliſq. ſuis Panem, ac Vinum conſecratum pro Communione inſtituenda porrigentem expreſſius, vt reor, repræſentat, ſi Anti-

S. Bonau. to. 1. in Pſal. 21

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

quorum conuiuandi modus, hoc eſt, Triclinium, ſiue tres Lecti Diſcubitorij; necnon communicandi Ritus, à ſolo Summo Pontifice obſeruatus, inter ſe accuratè conferantur: Priſcæ enim Gentes, vt videre eſt apud Athenæum, Philandrum, Vitruuium, & Liuium lib. 5. primæ Decadis, in ſtratis quibuſdam lectis conuiuari ſolebant, ſuper quibus Mares non ſtantes, nec omnino ſedentes, ſed quodam modo (Athenæo, & Philandro teſtibus) iacentes, vel potius puluinaribus cubito ſubiectis innitentes: Alij verò humi iacentes cœnabant: Feminæ autem in ſellis quibuſdam, humi item ſtratis, inſidentes epulabantur. Huius autem generis Triclinium non ſolum apud varias Ethnicorum Nationes in frequenti olim vſu fuiſſe, verum etiam apud Hebræos ipſos vſurpatum inuenio: præſertim verò tempore Samuelis Prophetæ, & Saulis Regis, qui mille, & amplius annos ante Iudæam in ditionem, ac poteſtatem Romanorum per Pompeium redactam, floruerunt. Captiuitas autem fuit anno poſt Chriſti ortum 70. vel 72. vt Ioſephus & Genebrardus teſtantur. Inſignem verò de Triclinio locum, vt ceteros veteris

Triclinium quid.

Guill. Philander in Vitruuium l.6. ca.5. Liuius lib.5.

Triclinii vſus apud Ethnicos, & Hebræos.

Ioſeph lib.7 de Bello Iudaico c. 17. & Genebrardus lib.3. Chron. Ann. Dom.72.

Testamenti locos silentio prætercam, videre est in primo Regum libro, in quo de Triclinio fit mentio in hanc verborum formam: *Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum eius, introduxit eos in Triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant inuitati: erant enim quasi triginta viri*. Hæc ibi. Triclinium, vt omnes interpretantur, vel erat trium lectorum ordo, sicut sonat vox ipsa Græca; vel locus, in quo dicti lecti ad recumbendum parati extabant. De Triclinio pro tribus lectis vsurpato extat illud Tullianum in Verrinis dictum: *In foro* (inquit) *sibi Triclinium strauerat*. Quod explicans ipse paulo post subdit: *Imperauit, vt in foro sibi medio lecti sternerentur*. De Triclinio pro loco Discubitorio, in quo ipsi Lecti Triclinares, non cubiculares, sternebantur, multa apud Vitruuium, necnon apud ceteros de Triclinio Scriptores extant exempla, quorum item è numero potest esse illud Regum nuper citatum. Quamuis enim ibi pro Triclinio Hebraica lectio habeat, Translatioq. septuaginta Interpretum, *Diuersorium*; & Sanctes Pagninus legat, *Cœnaculum*; Editio tamen vulgata legit, *Triclinium* pro illo sal-

1. Reg. 9. 4. Reg. 11. Hester 2.

Triclinium quid.

Cic. Verr. 1.

Vitru. lib. 4.

1. Reg. 9.

Sanctis Pagnini editio.

tem

tem loco, à tribus Lectis, quos in eo sternebant, nomen habente: Nam tres Lectos in Conuiuio, vel in loco Discubitorio Veteres solebant apponere, & cubantes cœnare. Hinc Horatius in primo Sermonum libro ait: Horat. Ser. lib. 1. Sat. 4.

Sæpe tribus Lectis videas cœnare quaternos.

Hoc est:

In singulo quoque Lecto quattuor Conuiuas.

Et Iuuenalis:

Tertia ne vacuo cessaret culcitra Lecto. Iuuenalis Satyra 5.

E quibus Horatij, & Iuuenalis verbis apertissimum est, Discubitorium tribus olim fuisse Lectis instructum, atque inde Triclinium dictum. Discubitorium autem vel Cœnaculum duobus Lectis instructum, Diclinium Græcè, vel Latinè Biclinium apud Plautum vocatur. Vno tantum lecto stratum, Monoclinium Græcè, seu Vniclinium Latinè vocitari potest. Hinc qui Triclinio, seu Conuiuio præest, & curat, vt eduliorum varia fercula ordine, ac tempore Conuiuis exhibeantur, *Architriclinus* Græcè, ac Latinè nuncupatur, quem *Scalcum* Italicè vocant. De Architriclino, qui Nuptiali conuiuio in Cana Galilææ celebrato præerat, Beatus Ioannes Euangelista suo in Euangelio men-

Triclinium, Biclinium, & Vniclinium.

Plaut. in Bacch.

Architriclinus quisnā sit, & vnde dicatur.

Ioann. 2.

tionem facit expressam. Sed nos hunc locum breuitatis causa silentio prætermittemus, vt reuertamur, ad varios cœnandi, conuiuandiq. modos, Quæsito, quod præ manibus habemus, deseruientes, quos, præter Athenæum, Vitruuium, & Philandrum, Petrus Ciacconius, & Fuluius Vrsinus, viri eruditissimi, quiq. nostra ætate fuerunt insignes, tum verbis, tum etiam Tricliniorum Iconibus hinc inde conquisitis, ad amussim repræsentarunt. Petrus autem Ciacconius, Christum Dominum cum Discipulis, Cœnaculo illo grandi strato, in Triclinio, tribus scilicet Lectis eos cœnasse opinatus est, & iure quidem, dicens: *Tribus autem Lectis eos cœnasse, illud indicio est; quòd cum tredecim essent, in eamdem omnes patinam porrigebant manus. Quod, si mensæ fuissent perpetuæ, fieri haudquaquam potuisset. Propterea Christus Dominus dixit: Qui intingit mecum manum in Paropside, hic me tradet; neminem vnum hac voce designans; cum id omnes ex æquo facerent.* Hæc Ciacconius, qui per Mensas perpetuas, Mensas longas intelligit iuxta Virgilij verba dicentis:

Perpetuis soliti Patres considere Mensis.

Quem locum Seruius interpretans ait: *Perpetuis*

Athenæus, Vitruuius, Philander. Petrus Ciacconius, & Fuluius Vrsinus lib. de Triclinio

Matthęus 26. Mar. 14.

Virg. Aeneidos. 8.

Seruius.

petuis Mensis, ideſt longis ad ſedentium ordinem exæquatis: Maiores enim noſtri ſedentes epulabantur. Hæc Seruius. Adde etiam, quòd Antiqui cœnaturi iuxta diuerſos Nationum mores, necnon iuxta locorum in Triclinio diuerſitatem, alij ſedentium inſtar ſuper Lectos cœnabant; alij verò proni, puluinis, vti iam diximus, pectori appoſitis; alij ſupini iacentes; alij verò in cubitum repoſiti, vt videre eſt apud Petrum Ciacconium, & Fuluium Vrſinum, Viros ætate noſtra inſignes, qui de Triclinio ſcripſerunt, & varios diſcumbendi modos tàm Scriptis, quàm Iconibus repræſentarunt. Aliquot huius generis accubitus, Vniclinium, & Biclinium dictos, marmore antiquitus repræſentatos, videre licet in Hortis Eſquilinis Illuſtriſſimi, ac Reuerendiſſimi Alexandri Peretti Cardinalis de Monte Alto, necnon in Aedibus Illuſtriſſimi, ac Reuerendiſſimi Odoardi Cardinalis Farneſij, & alibi tàm Romæ, quàm in alijs Italiæ locis, in quibus non ſolum marmorei accubitus diuerſi, verumetiam ære inciſi, etiam Chriſti Domini cum Diſcipulis reperiuntur. Epulabantur etiam, ſicut dictum iam fuit, humi ſedentes, puluinari-

Diuerſi Accumbẽtium modi.

PetrusCiac. & Fuluius Vrſinus de Triclinio.

Vniclinium & Bicliniũ.

bus tamen cubitò interdum subiectis, sicut apud Christicolas, & apud alias Nationes in Regione, Oraue Orientali ad hanc vsque diē fieri, non ignoramus. De humi cubandi more mentionem facit Bonauentura sanctus, & Doctor Seraphicus in opusculo, Meditationes Christi vitæ, inscripto, dum Cœnam, & Mensam Dominicam, & ad Mensam item sedendi, seu potius discumbendi modum meditatur dicens: *Scire autem debes, quòd ipsa Mensa erat in terra, & more antiquo in terra sederunt ad Cœnam: Erat autem Mensa quadra (vt creditur) de pluribus tamen tabellis; quam scilicet Mensam ego vidi Romæ in Ecclesia Lateranensi; & ego eamdem mensuraui. Est autem in vno quadro duorum brachiorum, & trium digitorum, aut palmi, vel citra. Ita quòd licet arctè, tamen in quolibet quadro, vt creditur, tres Discipuli sedebant; & Dominus Iesus humiliter in quodam angulo: ita quòd omnes in vno catino comedere poterant. Et propterea non intellexerunt Discipuli quando dixit: Qui intingit mecum manum in Paropside, hic me tradet, quia omnes pariter intingebant*: Hæc Sanctus Bonauentura. Tabula verò, siue Mensa lignea, de qua Doctor Sanctus loquitur, ad hucusque in Ecclesia Lateranensi per longam seculorum seriem diligenter custoditur, & veneranter asseruatur, tamquam

S. Bon. to 6. p. 2. opusc. c. 73.

Antiquorū mos in discumbendo.

Mensæ discubitoriæ mensura.

Matth. 26. Marc. 14.

Christi

Christi Domini Mensa, quam in Cœna ipsius vltima cum Discipulis ante mortem præstita, adhibitam fuisse ostendit sanctus Bonauentura; cuius opinio de Tabula illa quadrata humi disposita, à Triclinio, tribus, videlicet Lectis aliquantum à terra eleuatis, videtur esse aliena. Quòd autem Christus Dominus in Triclinio parum à terra eleuato cum Discipulis discumbere consueuerit, ex eo etiam coniectare licet, quòd *Maria Magdalena* (teste Beato Luca Euangelista) *stans retro secus pedes Domini, discumbentis in Domo Pharisæi, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.* Quare si Christus in Lecto parum à terra eleuato non recubuisset, dum in Domo Pharisæi comedebat, Magdalena retro stare secus pedes Domini, illaq. obsequia pedibus eiusdem Domini præstare non potuisset, vt ratio ipsa cuique actiones enarratas contemplanti persuadet. Mensa itaque in Laterano asseruata, de qua loquitur sanctus Bonauentura, & de qua traditio habet, quòd in ea cœnauerit Christus cum Discipulis, pedibus suis suffulta, & ad Lectos Discubitorios admota, commodè potuit in-

Luc. 7. de Maria Magdalena.

ser-

seruire Triclinio. Quòd hic idem accumbẽdi modus à Christo Domino seruatus fuerit, ex maiorum nostrorum sententia, comprobari etiam potest, ex veteri præsertim Basilicæ sancti Petri Musiuo, quod erat supra Portam Sanctam ad Oratorium Ioannis Papæ VII. circa Annum Domini DCCV. constructum, in quo Christus Dominus cum quinque Discipulis accumbentibus, Pisce asso ad Mensam apposito, repræsentabatur. Huius autem generis accubitus vocabatur Sigma, quia erat instar Sigmatis, quod est vnum Alphabeti Græci elementum, siue littera, cuius formam, vel figuram retinet apud Latinos tertia eorumdem Alphabeti littera, quæ est C. Idem item accubitus vocabatur Græcè Hexaclinon, vel Hesacliniũ, hoc est, sex Accumbentium Lectus. Hanc Musiui partem, in qua dictus accubitus repræsentatur, in vltima Vaticanæ Basilicæ demolitione desumpsi, & in mea Bibliotheca Angelica reposui, vnà cum alijs Historijs in eodem Musiuo repræsentatis, quas ad perpetuam dicti Oratorij memoriam penicillo desumendas curaui.

Oratorium Ioannis Papæ VII. An. Dom. 705.

Sigmi quid. Hexaclinium.

Bibl. Angelica.

Petrus autem Ciacconius, dum suam opinio-

nionem tueri ſtudet, ordinem Lectulorum, atque ſedentium hunc in modum explicat: *Chriſti Diſcipuli, vt veriſimile eſt, quini in duobus Lectis diſcubuere: in reliquo autem tres tantum: Ipſe nempe Dominus, & Ioannes, ac, ſi diuinare permittitur, Petrus: Is enim veluti proximus Ioanni innuit, vt ex Domino Auctorem tanti facinoris quæreret*. Hæc Ciacconius, qui Ioannem tamquam Chriſto maximè charum, & in ſinu eius recumbentem, propè Magiſtrum ſuum ſediſſe; Petrum autem eodem in Lecto, tamquam futurū Chriſti Vicarium (ſi mihi quod ſentio effari liceat) recubuiſſe opinor.

Petrus Ciacconius de Triclinio Chriſti Domini, & Diſcipulorum pag. 48. Ioannes ca. 13.

Hunc igitur tertium Triclinij Lectum, vt coniectare mihi fas eſt, Romanus Pontifex cum Diacono, ac Subdiacono in Solio communicans, ſuo quodam modo, non ſolum quantum ad numerum perſonarum, ſed quantum etiam ad quemdam recumbendi communicandiq. modum adumbratim repræſentare videtur. Ipſe enim ad debitam venerationem tanto Sacramento præſtandam, Solio adhærens non ſedet, nec ſtat, nec omnino cubito innititur, ſicut in Triclinio recumbi olim ſolebat, ſed cernuus, ſiue curuus, quaſi quemdam recumbendi modum adumbra-

Triclinium Summi Pontificis in ſolemni Miſſa Communicantis.

tim

tim præseferens, Diuinum Eucharistiæ Sacramentum maxima cum veneratione sumit.

Conclusio Quæsiti secundi

Summus itaque Pontifex ad Solium, non ad Altare communicat; ad vniuersum Populum spectantem conuersus, vt Christum Dominum (si meam opinionem interponere liceat) in Triclinio cum Discipulis communicantem, vel eumdem Cruci affixum, & coram omnibus passum, atque in ea quasi reclinantem repræsentet, sicut Sancto Bonauenturæ videtur. Hæc de secundo Quæsito, vt ad aliud tertio loco propositum accedamus.

QVAESITVM. III.

CVR. SVMMVS. PONTIFEX In solemni Communione, sinistro è Solij latere Sacratissimæ Hostiæ allatæ sibi partem, Sanguinis verò è latere dextro sibi porrecti quoque partem assumat.

NVNC illud, quod tertio loco proposuimus, & scitu dignum sanè iudicatur, examinandum est; cur scilicet Romanus Pontifex ad Sedem communicans, Sacratissimæ Hostiæ sinistro è latere sibi allatæ partem, prætiosissimi verò Sanguinis è latere dextro, sibi porrecti quoque partem sumere soleat. Id quod non absque mysterio introductum esse reor. Quare si mihi sententiæ dicendæ ius concedatur, ego non tanquã arbiter, sed quasi vnus de Studiosorum grege hunc Ritum referendum censeo ad Sacrosanctam, & Euangelicam Historiam, quæ Sanguinem, & Aquam è Christi Latere fluxisse narrat. Io. cap. 19. Quòd autem Latus non sinistrum, sed dextrum fuisse, non solum vetustissimus pingendi, effingendiq. sacrum Christi Corpus Cruci affixum vsus docet, verumetiam Scri-

ptores aliquot, qui de hoc Euangelij loco mentionem fecerunt, illud ipſum conſtanter affirmarunt. Horum è numero eſt Sanctus Bernardus, qui ſibi, hoc eſt, ad ſuam, & omnium Fidelium vtilitatem Latus Chriſti Domini dextrum in Cruce apertum fuiſſe ait hiſce verbis: *Dextrum mihi Latus effodi permiſit, vt à dextera in dexteram tranſeamus:* Hæc S. Bernardus. De Animæ item ſuæ vtilitate per dicti Lateris dextri apertionem à Longino in Cruce factam S. P. Auguſtinus loquitur in hanc verborum formam: *Longinus aperuit mihi Latus Chriſti lancea: & ego intraui, & ibi requieſco ſecurus.* Hæc S. Pater Auguſtinus de Latere Chriſti dextro per antonomaſiam; ideſt, per excellentiam intellecto. Hinc ad inſinuandam eiuſdem Lateris dextri apertionem lancea factam ab vno Militum, Longino poſtea nuncupato à voce Græca, λόγχη, quæ Latinè Haſta, ſiue Lancea interpretatur, antiquitus, dum Papa ſolemniter celebrabat, Diaconus (Micrologo teſte, cuius teſtimonio Innocētius ſubſcribit) oblatione facta, Calicem ad dextrum Oblatæ (Hoſtiæ ſcilicet) latus præparabat, hoc ſanè ſymbolo, quòd Summus Pontifex Sanguinē, qui de Latere Chriſti dextro creditur, ac per

S Bern. ſer. in Cantica.

Huius lateris dextri Figura in Ezech. 47. & Leuit. 1.

Alph. Salmer. to. 10. pag. 390. 391. 392.

S. Auguſt. in Manuali c. 23. to. 9.

Alphon. Salmer. to. 10. pag. 391.

Microl. de Eccl. obſeruat. c. 10.

Innoc. lib. 2. Myſt. Miſſæ. cap 58.

pictu-

picturas cernitur profluxisse, suscepturus esset. Vel hoc ipsum, vt ait Alensis, à Diacono factum volunt, quòd Sanguis, quem Christus Dominus in Cœna Discipulis propinauit, de Latere eius dextro emanasse insinuaretur iuxta illud, quod in Canone Missæ hisce legitur verbis: *Dedit Discipulis suis dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes: Hic est enim Calix Sanguinis mei, noui, & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remißionem peccatorum.* Sicut itaque Diaconus, Romano Pontifice solemniter celebrante, ad hanc rem insinuandam, Calicem in Altari ad dextrum Oblatæ, hoc est, Hostiæ, latus præparare antiquitus solebat; Ita Summus Pontifex (vt reor) ad Sanguinem è Latere Christi dextro effluxum repræsentandum, Sanguinem cum Calamo è latere Solij dextro sibi porrectum sumit; Hostiam verò è sinistro eiusdem Solij latere sibi allatam percipit, vt Mysterium Sanguinis, è dextro Christi Latere emanati significantius, & expressius repræsentet. Si enim Sanguis, & Hostia eodem è latere sibi porrigerentur, Mysterium effusi Sanguinis non ita significanter exprimeretur. Hæc de Tertio Quæsito, vt Quartum explicemus.

Alex. Alens. in summa Theolog. p. 4 de Euc. p. 2.

Canon Missæ.

Mos antiquus.

QVAESITVM. IV.

CVR CONSECRATAE. HOSTIAE *medietas, & Vini consecrati, hoc est, Christi Sanguinis pars à Summo Pontifice, Altera verò eorumdem pars inter Cardinalem Diaconum, & Subdiaconum Apostolicum dispertita, ab ijsdem sumantur.*

HAEC res cum ab ipsamet de instituendo Eucharistiæ Sacramento Historia pendeat, facillimè, ac statim explicatur: Christus enim Dominus postquam Panem consecrauit, instituto Eucharistiæ Sacramento, eumdem statim Panem consecratum, & in Christi Corpus iam conuersum, vel, vt Theologi loquuntur, transubstantiatum, fregit, suisq. dedit Discipulis, vt Matthæus, Marcus, & Lucas testantur: Ad quam Panis fractionem indicandam, eumdemq. Panem iam fractum Discipulis datum repræsentandum, maior Sacratissimæ Hostiæ medietas à Summo Pontifice sumitur: altera verò medietas, in duas diuisa par-

Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22.

tes,

tes, à Cardinale Diacono, & à Subdiacono Apoſtolico item ſumitur, particula illa minima, non ſine myſterio in Calicem iam demiſſa, vt videre eſt apud Innocentium III. Gabrielem Bielem, Guillelmum Durandum, ac Stephanum Durantum, qui multos in Sacrum Canonem Scriptores recenſet, & præſertim eos, qui de Trium Hoſtiæ partium ſignificatione ſcripſerunt. Nam, vt multa, & quidem varia, paucis verbis perſtringam, particula Hoſtiæ illa in Calicem demiſſa, & Sanguine immerſa, ſignificat illam Eccleſiæ partem, quæ naufragio huius ſeculi agitata, multis perturbationibus paſſionum concutitur: per Calicem enim Paſſio inſinuatur. Aliæ duæ partes Hoſtiæ extra Calicem, ſignificant duas Eccleſiæ partes, quæ de Beatitudine ſunt ſecuræ; quarum vna igne purgatorio examinatur, aut purgatur; altera verò eſt Sanctorum, qui cum Chriſto iam regnant in æternum. Hæc ex Biele in Canonem Miſſæ, ac Stephano Duranto de Ritibus Eccleſiæ catholicæ. Vinum item à Chriſto Domino in Cœnaculo conſecratum, & in ipſius Chriſti Sanguinem iam conuerſum, vel tranſubſtantiatum, inter Di-

Innoc. lib. 6. c. 3. Biel in Can. Guil. Durã. lib. 4. c. 51. Steph. Durant. lib. 2. c. 51. nu. 6. 7

Biel in Can. Steph. Dur. lib. 2. c. 51.

ſci-

Matth. 26. ſcipulos diſtributum fuiſſe conſtat. Matthæus enim, peracta conſecratione, dictum à Chriſto fuiſſe narrat: *Bibite ex hoc omnes:* Marcus: *Et biberunt ex illo omnes*; Lucas verò: *Accipite, & diuidite inter vos*. Quæ ſanè verba nonniſi Sanguinis diuiſionem, aut diſtributionem indicare queunt. Ad quam rem explicandam, ſiue repræſentandam, Vini conſecrati, hoc eſt, Chriſti Sanguinis pars à Summo Pontifice ſumitur: eiuſdemq. reſiduum inter Diaconum Cardinalem, ac Subdiaconum Apoſtolicum diſtributum ab ijſdem ſumi ſolet.

Marc. 14.

Luc. 22.

Hinc antiquitus ad iſtuc ipſum repræſentandum, vt Amalarius Fortunatus, Innocentius huius nominis III. in lib. 4. de Myſterijs Miſſæ, & Durandus à Sancto Portiano in lib. Sentent. 4. teſtantur, Cardinales Presbyteri Summum Pontificem ſolemniter celebrantem circumſtabant, cum eo pariter celebrantes: Poſtremò autem, Sacrificio iam peracto, Communionem è manu ipſius Papæ ſuſcipiebant, ad Apoſtolos repræſentandos, qui cum Chriſto Domino diſcumbentes ſacratiſſimam è manu ipſius Euchariſtiam ſumpſerunt. Quamuis autem Apoſtoli, Chriſto Panem, & Vinum conſecrante, non con-

Amal. l. 1. de off. Eccl. c. 12.
Innoc. lib. 4. c. 25.
Durand. l. 4. ſen. diſt. 13. q. 3.
Card. Preſbyteri olim Romæ Pontifici concelebrabant.

celebrauerint; hunc tamen Sacrificij Ritum, ab eo didicerunt: & hanc ob rem Presbyteri olim Cardinales, vt Innocentius ait, Summo Pontifici solemniter celebranti, concelebrabant. Ad quam item rem demonstrandam, Presbyteratus ordinem suscepturi, Episcopo ordinanti, & celebranti concelebrant; quia sicut Apostoli Christo cœnanti, (ait sanctus Thomas) concœnauerunt; ita noui Ordinandi Episcopo ordinanti concelebrant. Ad hanc fortasse rem antiquitus obseruatam repræsentandam, nunc etiam Cardinales Episcopi cum Pluuialibus; Cardinales verò Presbyteri, Romano Pontifice solemniter celebrante, cum Casulis, vel Planetis Papam circumstare solent.

Innoc. lib. 4. Myst. Missæ c. 25.

S. Tho. 3. p. q. 82. art. 2.

Hæc deinde consuetudo de celebrantibus cum Papa, ad periculum in consecratione deuitandum, vt scribit Durandus, omninò exoleuit: Is enim in hac præsertim re, Thomæ, necnon Innocentio refragatur: Scholastici autem Doctores de hac materia non parum olim altercati fuerunt, Num scilicet plures Sacerdotes vnam, & eamdem Hostiam consecrare queant. Postea verò Sancta Mater Ecclesia affirmatiuam partem secuta, Ri-

Durand. vbi sup. l. 4. sent. dist. 13. q. 3.

tum celebrantium, Episcopo Sacerdotalem Ordinem conferente, approbauit, & omnibus in locis recepit, nullum hac in re dubitandi locum relinquens. Hunc tamen Ritum, Summo Pontifice Missam solemniter celebrante, quamuis in præsentia dimissum, reticendum tamen non censui, quippe qui Hostiam plures in partes diuisam, Diaconumq. Cardinalem, & Subdiaconum Apostolicum Summo cum Pontifice sub vtraque specie communicantes, & ab Apostolis cum Christo discumbentibus, & cum eo ipso communicantibus, originem trahentes, actionem Christi hac in re perbellè repræsentat. Id quod ad nostram de Quarto Quæsito sententiam comprobandam, & confirmandam, nobis non parum deseruit; Cur scilicet Summus Pontifex ad Solium communicans, alteram Hostiæ medietatem manducandam, Viniq. consecrati item partem bibendam, Diacono Cardinali, & Subdiacono Apostolico præbeat: Hoc enim Ritu Romanus Pontifex sub vtraque specie Communionem in Cœnaculo illo à Saluatore nostro institutam, non solum exprimit, & repræsentat, sed etiam veterem illam sub vtraque specie com-

Conclusio Quæsiti quarti.

mu-

municandi retinet consuetudinem, quæ diu in Ecclesia viguit, vt infra suo loco explicabitur, & diffuse quidem. De Quarto Quæsito hæc hactenus, vt Quintum explicandum aggrediamur.

QVAESITVM V.

CVR. SVMMVS. PONTIFEX Calamum in sumendo Christi Sanguine adhibere soleat; eodemq. Ministri, Cardinalis videlicet Diaconus, & Subdiaconus Apostolicus inter communicandum Calamo vtantur.

QVAESITVM quinto denique loco propositum examinandum superest, cur scilicet Calamus, quem Alij Fistulam, Alij verò Cannam appellant, à Summo Pontifice cum Diacono Cardinale, & Subdiacono Apostolico, rem Diuinam solemniter faciente, in Christi Sanguine hauriendo è Calice, adhibeatur. Hunc Calami vsum in Ordine Romano de Officio Quæsitum quintum. Ordo Romanus.

Missæ inueni obseruatum : Ordo autem Romanus, qui, vt minimum, ante annos octingentos editus fuit, apertissimè indicat in Romana Ecclesia hunc vsum fuisse antiquũ : propterea quòd Ordo ipse ab Alcuino, Karoli Magni præceptore, qui floruit octingentesimo post Christi ortum Anno, citatus inuenitur non semel. De Calamo, huic vsui destinato, fit mentio in quodam de veteribus Thesauris Ecclesiæ Moguntinæ libello, qui ante quadringentos, & eò amplius annos conscriptus creditur; nam in eo inter vestes sacras, vasa, & instrumenta aurea, & argentea, necnon inter gemmas, & Calices aureos, Cruces item aureas, atque Donaria Archiepiscopalis Templi, Fistulæ quoque aliquot argenteæ, vt à Viris fide dignis accepi, recensentur in hunc hauriendi sacrosancti Sanguinis vsum institutæ : quibus Archiepiscopum Moguntiæ, Germaniæ Vrbis ad Rhenum sitæ, olim vti solitum, coniectare licet. Hunc etiam Calami vsum ad euitandum periculum in Frisia, Germaniæ parte, Oceano vltra Rhenum opposita, Lindanus in sua Panoplia Euangelica pro Communione Laicorum institutum fuisse testatur, seq.

Alcuinus de diu. off.

Lib. de Thesauris Ecclesiæ.

huius

huius generis Calamum, vel Fistulam Calici insertam vidisse ait his verbis: *Quia Sanguinis effusio propter incultioris Populi rusticitatem meritò timebatur, Calicibus canna est ferruminata, affabrèq. inserta, vnde Christi Sanguinem liceret sugere, non bibere. Tales duos Calices vidimus Boltzuuardiæ Frisiorum. Habet & Monasterium Thabor, & Berghum, poculum simile, sed argentea (nam illi sunt stannei) Fistula veterem in Ritum factum, quo post Communionem & hodie vtuntur.* Hucusque Lindanus. Laicos interea solitos olim Calamo, siue Canna, Dominicum è Calice haurire Sanguinem ex libro signorum, quem apud Benedictinos frequentem esse affirmant, pro comperto habemus: Immò Calamum argenteum, & auratum in eumdem vsum institutum ad hanc vsque diem in Monte Cassino reperiri, eoq. Abbatem olim vti solitum, ab ijsdem Benedictinis accepi. Eumdem Calami vsum in vetustioribus Carthusianorum Statutis, à Guigone Sancti Bernardi coœtaneo, & amico, Carthusiæq. olim Priore, annos circiter iam quingentos editis inueni: in ijs enim Statutis, quæ vidi ego, ac perlegi, de Calice, ac Fistula fit mentio his verbis: *Ornamenta aurea, vel argentea, præter*

Guill. Lind. l. 4. cap. 56. post med.

Liber signorum apud Benedictinos.

Guigo Carthus. c. 40. Bern. Ep. 11. & 12.

Calicem, & Calamum, quo Sanguis Domini sumitur in Ecclesia, non habemus. Hæc ibi. Ex quibus sanè verbis hunc Calami vsum apud omnes eiusdem Ordinis Carthusiani Sacerdotes fuisse coniectare licet. Sacræ illæ Fistulæ, de quibus fit mentio apud Nicephorum Callixtum in Historia Ecclesiastica de Vigilio Papa Constantinopolim profecto, num ad propositum nostrum spectent, non satis video. Nicephorus enim de Vigilio, iram Iustiniani Imperatoris declinante, loquitur hunc in modum: *Vigilius autem sibi metuens, ad Sergij Martyris* (vel potius sanctæ Euphemiæ, vt Cardinalis Baronius vir eruditissimus, & in Historijs Ecclesiasticis insigniter versatus, emendat) *Aram confugit; & sacris Fistulis implicitus, non prius extractus cessit, quàm eas euertit. Erat namque magnus, & Corporis statu vastus*. Hæc Nicephorus: cuius de sacris Fistulis sententiam assequi rimando posse mihi non videor, propterea quòd Anastasius Bibliothecarius sacrarum Fistularum loco, Altaris columnam habet in hæc verba: *Vigilius metuens impetum Imperatoris, ad Ecclesiam sanctæ Euphemiæ fugiens, tenuit columnam Altaris: qui tractus est ab ea, & eiectus foras* Ec-

Nicephorus l. 17. hist. Eccles. c. 26.

Card. Baronius To. 7. Annal.

Anastas. Bibliot. in Vigilii Papæ vita.

cle-

clesiam. Anastasius hucusque. Vigilius autem ad Ecclesiam Catholicam, & ad vniuersum Dei Populum scribens, quæ Constantinopoli egerit, se ad sanctæ Euphemiæ Ecclesiam confugisse narrat, nullam, nec de vi sibi illata, nec de sacrarum Fistularum, aut columnarum euersione mentionem faciens. Id igitur vtcumque sit, dictum communicandi Ritum, vt ad Fistulas, aut Calamos reuertamur, non solum apud Sacerdotes, verumetiam apud Laicos ad euitandum periculum effundendi Sanguinem (Lindano teste) inuentum in vsu frequenti antiquitus fuisse dicendum est. Nam in primitiua Ecclesia Laicis, & etiam non Consecrantibus, modo sub vtraque specie (eo præsertim tempore, quo pauci erant Christiani) modo sub vna tantum specie Panis, Communio ministrari solebat: tunc enim temporis sub vtraque specie Communio libera erat: Nam Communicantes in Ecclesia Corpus Christi, & Sanguinem sub speciebus Panis, & Vini sumebant. Deinde interdum Panem item consecratum manibus accipiebant, & in Orario, siue linteolo nitido inuolutum deferebant Domum, tempore sibi opportuno

To. 1. Ep. 7.

Lindanus li. 4. Panopliæ Euangelicæ cap. 56.

su-

Tertull. l.2. Clem. lib. 1. Cypr. Basil. Hieron. Ambros. ad Theod. lib. 5.c.12. Cyrill. Hierosolymita. Cathech. 1. Sophr. c 79. Conc. Cōst. sess. 13. & Basil. sess. 30.

sumendum, vt videre est apud Tertullianum in libro ad Vxorem, necnon apud Clementem Alexandrinum in libro Stromatum, apud Cyprianum in sermone de Lapsis, apud Basilium in Epistola ad Cæsariam Patritiam, Hieronymum in Apologia pro libris in Iouinianum, Ambrosium in Oratione ad Theodosium Imperatorem, & de Obitu Satyri, Sophronium in Prato spirituali, Cyrillum in Cathechesi Mystogogica, necnon apud alios Doctores.

Adde etiam quòd Sanguis tantum, Vinum videlicet consecratum, hoc est, sub vna Vini specie sacrosancta Eucharistia dabatur interdum ægrotis illis, qui præ morbi vehementia Panem consecratum, Eucharistiam scilicet deglutire non poterant, vt Lindanus ex Concilij Carthaginensis Decreto scriptũ reliquit hisce verbis: *Quare videre est, tunc vnius speciei Communionem fuisse nonnullis, etiam magni nominis Ecclesijs, etsi non omnibus, nec toto Orbe solemniter vsitatam. Quid, quòd alicubi videre est, fuisse interdum ægrotis sacram administratam Eucharistiam sub vna Vini specie, cum Panem sacrum non possent præ morbi vehementia sumere, aut deglutire?* Hæc Lindanus. Verba verò Concilij Carthaginensis sunt hæc:

Lindan. lib. 4. Panopliæ Euangelicæ c. 56.

Is,

Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et *si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius* Eucharistia. Ecce quomodo ex Concilij Carthaginensis, Decreto Eucharistia sub vna Vini specie phreneticis morituris dabatur. Id quod etiam in Concilio Toletano sancitum inuenitur de huius generis ægrotis, qui præter Dominici Calicis haustum traditam sibi Eucharistiam deglutire non poterant. Nam totus Christus, vt in Concilio Florentino definitum fuit, continetur sub specie Panis, & totus sub specie Vini; sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ, & Vini consecrati totus est Christus.

Concilium Carthag. 4. c. 76. Et 26. quæst.6 Is, qui, cap.8.

Concil. Tolet. 2.

Concil. Florent. de Sacramento Eucharistiæ

Quamuis autem Cõmunio sub vtraque specie diù fuerit in vsu, in Constantiensi tamen Concilio declaratum fuit, Laicos ad vtramque speciem sumendam diuino iure non teneri: Immò ipsum Concilium sub excommunicationis pœna præcepit, vt nullus Presbyter sub vtraque specie Panis & Vini Populo Communionem subministraret: quia etsi in Primitiua Ecclesia, ait sancta Synodus,

Const. sess. 30. Basileense sess. 30.

Eucha-

Eucharistiæ Sacramentum sub vtraque specie à Fidelibus sumebatur; hæc tamen consuetudo, multitudine Christianorum crescente, sapienter, ac laudabiliter è medio sublata est, non solum ad pericula, & scandala, verum etiam ad multa incommoda euitanda, quæ S. R. E. Cardinalis Bellarminus vir doctissimus in libro de Eucharistia non minus eruditè, quàm accuratè recenset. Quamuis enim Christus Dominus Sacratissimam Eucharistiam sub vtraque Panis, & Vini specie instituerit, Laicis tamen Communio sub vtraque præcepta non fuit, ob idq. ijs non necessaria, quia integrum Christi Corpus tàm sub specie Panis, quàm sub specie Vini, facta consecratione, veraciter continetur, sicut sacra Synodus Constantiensis constanter decernit, & Tridentina comprobat, & confirmat; Immò, vt Ricardo Tappero, Alphonso de Castro, & Iacobo Paynæ placet, Christus Dominus Apostolis adhuc Laicis suum Corpus sub specie panis comedendum dedit, Sanguinem verò sub specie Vini, nonnisi iam Sacerdotij dignitate insignitis, per verba illa: (*Hoc facite in meam commemorationem*) bibendum tradidisse legitur:

Rober. Bell. Card. l. 4. c. 24. To. 2. controu.

Conc. Cõst. sess. 13. Conc. Trid. sess. 13. cap. 3. & can. 3. & sess. 21. c. 3. & sess. 22. post cap. xi. in Decreto super petitione cõcess. Calicis.

Apost. quãdo fuerunt Sacerdotio insigniti.

Virg. Ecl. 3. Plaut. in Amphitr. Leuit. 15. & 23.

Facere

Facere enim non solum apud Ethnicos, sed in multis Scripturæ sacræ locis pro *Sacrificare*, vel *Offerre* vsitatum est verbum. Hinc Sanctus Martialis in Epistola ad Burdegalenses, Clemens Romanus in Constitutionibus Apostolicis, Dionysius Areopagita in Ecclesiastica Hierarchia, Iustinus Martyr in Dialogo cum Triphone, Origenes in Homilia ad Leuiticum, Tertullianus in Apologetico aduersus Gentes, Cyprianus in Epistola ad Cœcilium, Chrysostomus in Epistola ad Hebræos; illam dictionem, *Facite*, explicantes, eam nonnisi pro *Sacrificare*, vel Sacrificium offerre interpretantur: Sed sanctus Anselmus id omne magis, quàm ceteri apertè interpretatus est dicens: *Vos Sacerdotes facite, idest, ex Pane Corpus meum per verba mystica consecrate in memoriam Passionis meæ, vt recogitetis eam, dum istud Sacrificium obtuleritis.* Hæc Anselmus. Postquam igitur Apostoli Sacerdotij dignitate fuerunt insigniti per illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, Sanguinem bibendum susceperunt, ad insinuandam Laicis Communionem sub vtraque specie non esse necessariam. Huc etiam spectat sententia Beati Pauli, qui dum sacrosanctam Eu-

Num 8 Regum l.b.3.c. 18.

Martialis c.3.

Clemens l. 5.cap.20

Dionys. c.3.

Iust. Mart.

Orig. Hom. 14.c.24.

Tert. Cypr. Ep 63.

Chrysost. hom.17.

Ambr.c.10.

Theoph.c. 10.

Theod.c.8.

Anselmus in 1. Cor. 11.

charistiam dignè sumendam docet, sub disiunctionis nota de Pane atque Calice loqui-
1. Cor. 12. tur hunc in modum : *Itaque quicumque manducauerit Panem hunc, vel biberit Calicem Domini indignè, reus erit Corporis, & Sanguinis Domini*; Idcirco Laicis, & non Consecrantibus Communionem sub vtraque specie necessariam non esse omninò fatendum est. Quando autem sub Coniunctionis nota à Saluatore
Ioann. 6. nostro dictum fuit in hæc verba : *Nisi manducaueritis Carnem Filij hominis, & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; Illud præceptum non de ipsius Eucharistiæ perceptione sacramentali, sed de spirituali à multis Interpretibus exponi solet : Vel si de sacramentali perceptione intelligatur, sub specie Panis Carò cum Christi Sanguine accipitur, quatenus ibi Sanguis continetur, quia sub specie Panis est vera Christi Caro ex virtute Sacramenti, cetera verò ex con-
Lyr. in c. 6. Ioann. comitantia, vt docent omnes, qui de hac materia scripserunt. Quam profectò verita-
Conc. Trid. sess. 13. cap. 3. & Can. 3. sess. 21. cap. 1. & 3. tem sacrosancta Tridentina Synodus sapienter explicat, & multis Scripturæ sacræ locis illustrat. Vel dictio illa, *Et*, copulatiua pro disiunctionis nota sumitur, vt nonnulli

volunt :

volunt: quia, *Et*, pro, *Vel*, non rarò in Scriptura sacra vsurpari solet. Hinc Martinus Martinez, Vatablus, & S. R. E. olim Cardinalis Toletus, Vir doctissimus, illud Exodi, Qui percussit Patrem suum, & Matrem, morte moriatur, disiunctiuè interpretantur dictionem illam, *Et*, proposito nostro aptantes. Quamuis enim dictum illud sub nota copulationis Hebraicè legatur, Interpretes tamen omnes sententiam ipsam sub sensu disiunctiuo exponunt.

Martin. l. Hypotyposeon. Vatablus. Fran. Tol. in Ioann. c 6. annot. 25.

Conc. Trid. sess. 21. c. 1.

Neque huic veritati, siue Concilij Constantiensis decreto aduersatur exemplum Martini V. qui Concilio Constantiense absoluto, cui præfuit, Romam reuersus, Laicos sub vtraque specie communicauit, vt Lindanus ex Henrici Raltysen Archiepiscopi Nidrosiensis testimonio in libro superius citato testatur. Nam Concilij voluntas, eodem Lindano teste, haudquaquam fuit, vt sub vtraque specie Communionem è medio tolleret penitus, sed vt eam sub vtraque specie comprehensam, nec de Iure diuino, nec necessariam esse contra Hussitarum errorem demonstraret. Hinc Lindanus in eodem suæ Panopliæ Euangelicæ libro nu-

Conc. Constant. sess. 13

Lindan. vbi supra. Henricus in Oratione contra Boëmos, habita in Concil. Basil.

per citato, iſtuc ipſum dicit, dum loca illa, in quibus Communio ſub vtraque ſpecie ad hanc vſque diem licita eſt, diligenter recenſet in hanc verborum formam:

Lindan. l. 4. c. 56.

Deinde hoc Conſtantienſis Concilij Decreto, nihil in Græcanica, aut Orientali, aut Indiana; Immò Septemtrionali adeò immutatum fuit Eccleſia, ſicuti nec Patres tollere voluerunt vtriuſque ſpeciei Communionem, vbi antiquo vigeret more; Immò nec Romanæ quidem Eccleſiæ conſuetudinem in hunc vſque diem obſeruatam, voluerunt variatam: Sicuti enim illæ Eccleſiæ Orientales, & , vti audio, Dalmatiana, & quædam Septemtrionales numquam vtriuſque ſpeciei Communionem intermiſere, ſed maiori ſemper ex parte vtramque ſumpſere; ita & Romana Eccleſia priſcæ conſuetudinis obtinet in hunc vſque diem veſtigiolum, vt ſacris operante Pontifice Maximo, Diaconus veteri ex more non ſolum de Hoſtia comedat, ſed & de Calice combibat; Narrant enim Viri grauiſſimi, qui ſe ſuis aiunt vidiſſe oculis, Diaconum Fiſtula cryſtallina de Calice Domini Sanguinem exugere. Hucuſque Lindanus: qui, dum conſuetudinem communicandi ſub vtraque ſpecie in aliquot Eccleſijs ad hæc vſque tempora obſeruatam refert, mentionem item facit de Fiſtula olim cryſtallina: nunc verò aurea, quæ in ſolemni Romani Pontificis Miſſa adhiberi ſolet.

Quem verò locum vſus Calami pro periculis, & incommodis Laicorum euitandis inuentus, apud Sacerdotes, præſertim verò apud Abbates, Epiſcopos, & Archiepiſcopos, necnon apud Summum Pontificem cum Diacono, & Subdiacono ſolemniter celebrantem, habere queat, non video. Si autem ad decrepitam eorumdem ætatem iuuandam, vel ad maiorem ipſorum commoditatem, periculi euitandi cauſſa, Calami vſum primitus introductum fuiſſe dicamus, vt de Romano Pontifice dicier audiui; Cur in priuatis Miſſis ob eamdem cauſſam Calamus non adhibeatur; Cur item in ſolemni Summi Pontificis Miſſa à Diacono, & Subdiacono, haudquaquam ſenibus, pro periculo euitando, Calami vſu non indigentibus, huius generis Ritus adhiberi ſoleat, ignoratur, niſi ad Myſterium aliquod confugiatur. Hinc ego dictum Calami vſum in ſugendo Chriſti Sanguine; Myſterio etiam non carere arbitror, vt re ipſa inferius demonſtrare adlaborabo; præſertim verò in Miſſa Romani Pontificis ſolemniter celebrantis.

Innocentius huius nominis III. quamuis de omnibus, quæ à Maioribus noſtris in Innoc.3.l 3 Myſt.Miſſæ.

Eccle-

Ecclesiasticum introducta sunt vsum, rationem reddi non posse opinetur; in ijs tamen omnibus, quæ in Communione Summi Pontificis rem sacram solemniter facientis obseruantur, profunda latere sacramenta arbitratur, & iure quidem: Immò aliquorum Communionis huiusce Rituum causam, non allegoricam, sed historicam à nonnullis se iam audiuisse testatur: Verum quia nihil authentici scriptum inuenit, subticendum censuit. Mihi verò hanc præsertim, de qua loquimur, rem, diligenter, ac diù meditanti, nihil aliud opportunius, congruentiusq. seseq. offert (nisi ad vsum antiquitus introductum conseruandum referatur) quàm Calamus ille, quem pro acetosa potione Christo Domino sitienti, & Cruci affixo subministranda iuxta Beati Marci Euangelium adhibitum fuisse constat. Marcus enim de ipso Calamo in hāc loquitur verborum formam: *Currens autem vnus, & implens spongiam aceto, circumponensq. Calamo, potum dabat ei*. Hæc Beatus Marcus. Per Calamum, si factum diligenter perpendatur, Christo Domino in Cruce pendenti, humanamq. salutem mirandum in modum sitienti, porrectum, ap-

Auctoris opinio de Calamo.

Marc. 15.

Calamus pro Calice.

Calix vnde dicatur.

tiſſime Calix inſinuatur. Calix autem, teſte Vualafrido Strabo, ſeu Strabone, à voce Græca, κύλιξ, littera υ, in a, vt Macrobius in libro Saturnalium ait, immutata, originem trahit, ab aqua calida dictus, vt Varro, Feſtus, & Nonius teſtantur: quia veteres Aquam calidam (vt aiunt) Vino mixtam habebant in delicijs, & in conuiuijs adhibebant, vt Antonius Perſius, Vir ætate noſtra doctiſſimus, & Polyhiſtoris nomine dignus, eruditè oſtẽdit. Hinc, vt inquit Papias, Calix potionem calidam, vel paſſionem, vel, Hieronymo teſte, mortificationem carnis, ſeu animum ad Martyrium ſemper paratum ſignificat: Siue, vt Origeni placet, paſſionem dolorum, aut Martyrij, quod ſine igne, aut feruore charitatis eſſe non poteſt. Quẽ profectò fidei, vel charitatis feruorem, vt videre eſt in Miſſa Sancti Baſilij, & Sancti Chryſoſtomi, inſinuant Græci, dum Aquam calefactam, ſiue feruidam, quæ feruentem Populi charitatem repræſentat, Vino iam frigida mixto, & conſecrato, adiungunt, vbi primum ſumere volunt Sanguinem. Quamuis autem nonnulli ex Græcis ad calorem, ſeu teporem Sanguinis aqua mixti, & è latere Domini-

Vualafrid. Strab. c. 24 de reb. Eccl. Macrob. l. 5 c. 2 in fine.

Varro lib. 4. lat. Feſtus lib. 3. Nonius.

Ant. Perſius in lib. de potu calido.

Papias, Hieron. ep. 20. To. 1.

Orig. tract. 12. & 35. in Matthæum.

Miſſa S. Baſil. & Sanct. Chryſoſt. S. Germ. in hunc Ritũ.

co emanati exprimendum, id fieri dicant; & Nicolaus Cabasilas per Aquam calidam, in Calicem iniectam, Spiritus sancti in Ecclesiam descensum interpretetur; Ego tamen per Aquam calefactam, Vino mixtam, & Calici immissam, Populum charitate feruentem, atque ad Martyrij passionem præparatum significari posse censeo; sicut ex ipsa Beati Ioannis Apocalypsi, necnon ex ijs, quæ in primo Quæsito dicta sunt, colligi potest. De Passione itaque Martyrij per Calicem (vt eò, vnde digressi sumus, reuertamur) insinuata, legitur apud Euangelistas, præsertim verò apud Matthæum in hæc verba: *Potestis bibere Calicem, quem ego bibiturus sum?* Et: *Pater mi, si possibile est, transeat à me Calix iste*: Calix namque, vt ait Odo Cameracensis, metonymicè, continens scilicet pro eo, quod continetur, idest, Vas pro Sanguine sumitur. Quòd autem Calamus Christo in Cruce pendenti Calicis loco fuerit porrectus, ex eo patet, quòd ipse Calamus Calicis munere functus, ad potum porrigendum deseruiuit: Christus enim Cruci affixus, adeo erat à terra eleuatus, vt potus nonnisi stipite, aut scipione aliquo, vel Calamo,

Nicol. Cabasil. c. 37. in expos. Liturg. To. 6. Bibliothecæ Veterum Patrum.

Apocal. 3. & 17.

Sup. pag. 9. & seq.

Matth. 20. Marc. 10. & 14. Luc. 22. Ioan. 18.

Odo Cameracen. in expositione Can. d. 3.

aut

aut arundine ori eius porrigi poterat.

Quod autem ad Christi passionem per Calicem insinuatam pertinet, illud in primis sese nobis offert considerandum, cur scilicet Diuina dispensatione factum sit, vt in Golgotha Caluariæ loco, antequam Cruci affigeretur, Vinum cum Felle mixtum, vel Myrrhatum, deinde Calami, siue Arundinis ministerio Acetum Christo Domino Cruci affixo bibendum datum fuerit: Id quod mysterio non carere credas oportet. Hæc enim tria, Fel scilicet, Acetum, & Myrrha, nonnisi amarissimum, & acerbissimum Calicem, Calicem videlicet amarissimæ, & acerbissimæ Passionis per Calamum insinuatæ præseferunt. De duobus primis Propheta Dauid, qui Christi Mysteria præ ceteris Prophetis plenè præuidit, & expressè scripsit (vt Augustinus, & Cassiodorus testantur) dum amarissimam, & acerbissimam Domini Saluatoris nostri Passionem diffusè narrat, & piè meditatur, post multa in hæc ait verba: *Dederunt in escam meam Fel, & in siti mea potauerunt me Aceto*. Vtrumque enim, Fel scilicet, atque Acetum, molestiam, aut amaritudinem, mordacitatem, siue austeri-

Calix cur Passionem significet.

Aug. & Cassiod. in Psal. 68.

Psal. 68.

Fel, quid, & eius locus.

Hierony. in Hierem.

Sedulius l.3 c.12. de Paschali opere.

Eucher. formulis spiritualibus .8. & Beda in Prou. 25.

tatem, suauitati contrariam, Passioniq. congenitam designat. Fel namque, quod à Medicis flaua bilis vocitatur, est humor amarissimus, sub ima hepatis parte in vesicula quadam conclusus, tribulationem, Hieronymo teste, & supplicium, aut punitionem, aut mortem in Scriptura sacra interdum significat. Hinc Sedulius, dum de Paschali opere scribit, & Fel Domino datum meditatur, per Fel amaram mortem significari ait hunc in modum: *Nec illud à Consortio Diuinitatis abscessit, quòd datum sumit Vinum felle mixtum, labris tetigit, & ab ore proiecit. Signum quippè fuit mirabile, amaram mortem Dominum degustare; confestimq. virus eius horribile reducis vultus auersione contemnere.* Hæc Sedulius. Acetum quoque, quod est item mordax, & gustui graue; immò propter suam ipsius mordacitatem, & acerbitatem ad bibendum insuaue, atque ineptum, supplicium, & correctionem in Diuinis litteris nonnumquam præseferre solet, vt Eucherius, & Beda testantur. Hinc Plautus in amaritudine animi insinuanda Acetum cum Felle perbellè coniunxit, apud quem Adolescens ad Astaphium loquens, hunc in modum ait:

In

In melle sunt sita linguæ vostræ, atque orationes:
Corda in felle sunt sita, atque acerbo Aceto. Plautus in Trucul. Act. 1. scen. 2.

Adde etiam, quòd de potione amarissima, Christo in Golgotha nondum Cruci affixo subministrata, idem ferè à Matthæo, & à Marco scriptum fuit: hic autem, loco Vini cum Felle mixti, Vinum myrrhatum Christo Domino oblatum fuisse testatur. Sed hunc nodum sanctus Pater Augustinus dissoluit dicens: *Hoc intelligendum est, Matthæum dixisse, cum Felle mixtum: Fel quippè pro amaritudine posuit: Myrrhatum enim Vinum amarissimum est, quamquam fieri possit, vt, & Fel, & Myrrha Vinum amarissimum redderent.* Hæc Augustinus. Michael autem Mercatus Miniatensis, vir quidem ætate nostra eruditissimus, in sua Metallotheca, rerum fossilium varietate refertissima, quam ego frequenter legi, Vinum Myrrhatum, seu Myrrhinum, non amarum, sed gustui gratum, ac iucundum olim fuisse docet. Id quod item mihi coram non semel affirmauit, quibusdam & Plauti, & Plinij locis innixus. Hanc etiam opinionem nonnulli Scriptores ætate nostra insignes sequuntur, Christumq. Dominum omnes ærumnas sponte suscipien-

Matth. 27.
Marc. 15.
Aug. li. 3. de consens. Euang. c. 11. To. 4.
Mich. Mercatus in Metallotheca.
Plin. lib. 14. Nat. hist. ca. 13.
Opiniones de Myrrhato Vino.

tem, nullumq. in suo corpore solatium capere volentem, Myrrhinum, siue Myrrhatum Vinum tamquam gustui gratum, & iucundum omninò recusasse contendunt. Nos tamen doctrinam, & sententiam S. Patris Augustini, ceterorumq. Doctorum sequemur. Quamuis enim illi ex recentioribus Scriptores (quos honoris gratia semper nomino) Plauti, & Plinij auctoritate suffulti, Vinum Myrrhatum non amarum, sed dulcedine, ac suauitate refertum omninò fuisse affirment, inter eos tamen non deest, qui Myrrhatum Vinum, etsi non ex Myrrha ipsa; Ex alijs tamen admixtis speciebus dulcedinem in vasis Myrrhinis olim contraxisse fateatur, quasi Myrrham reapse amaram esse dicat: Id quod omnes affirmant: Galenus namque in libro de simplicium medicamentorum facultatibus, necnon Isidorus Hispalensis in libro Etymologiarum, alijq. Scriptores Classici, Myrrham amaram esse testantur: Et hac in re Doctores sacri omnes consentiunt. Hinc sanctus Bernardus in Cantica Canticorum, dum locum de Myrrha illum (*Fasciculus Myrrhæ dilectus meus mihi*) interpretatur, Myrrhæ si-

Confutatio prima.

Galen. lib. 8

Isid. l. 17. c. 8

Bernar. ser. 43. To. 1. Cantic. 1.

gnificatum explicat hisce verbis: *Myrrha, amara res, dura, & aspera, tribulationem significat.* Et paulò inferius, Myrrham, qua Christus in Cruce (ait) potatus fuit, nostrorum peccatorum amaritudinem Christum Dominum sibi tum applicuisse dicit. Quare Origenes in Cantica Canticorum, necnon Basilius Magnus in Psal. 44. Alijq. Doctores per Myrrham, Passionem, ac Mortem significari volunt. Quæ sanè omnia nullum cum Vino illo Myrrhino, iucundo, & gustui grato, symbolum habent, odore ipso excepto, quem sanè Myrrhæ gutta suauem habet; nisi dicamus, Vina illa Myrrhina, quantum ad saporem, fuisse periucunda, non ex Myrrha ipsa, quæ Vinum, quamuis dulcissimis condimentis refertum, amarum redderet, sed ex condimentis, quæ in vasis Myrrhinis apponebantur Vino commixta. Vina itaque saporem ex condimentis, odorem ex vasis contrahebant; idcirco Plinius non sapore Myrrhæ, sed odore eius condita Vina apud Priscos erant lautissima. Odorem autem Myrrhæ illum, de quo Plinius loquitur, non ex Myrrhæ gutta, siue lacryma, sed ex vasis ipsis

Orig.Cóc.1

Basil.Cóc.2.

Plin.lib.14. cap.13.

con-

contractum esse dicas oportet. Nam vasa illa conficiebantur, vel ex Myrrhæ ligno, vel ex lapide quodam, quem Plinius, Isidorus, Albertus Magnus, Bartholomæus Anglicus, Camillus Leonardus, & alij, Myrrhinam, ac Murrhinam, vocant, & apud Parthos nasci, atque ad vasa fabricanda idoneum esse dicunt. Vasa verò Myrrhina Pompeium in Italiam primum aduexisse, magnoq. pretio extitisse Plinius narrat. Myrrhites item, vt ijdem Scriptores volunt, lapis est, & colori, & odori Myrrhæ adsimilis, confricatusq. pannis, nardi, aut aromatis odorem spirat cum suauitate. Quod si ex confricatione fit, multo magis illud ipsum ex Vini ebullitione in vasa illa Myrrhina immissi effici credendum est. Quando igitur à Plauto Myrrhina, hoc est, illud Vini conditi genus, inter dulcia nominatur; dulcedinem illam non ad Myrrham, sed ad condimenta ipsa dulcia referendum censeo. Arbor namque nec amaritudinem, nec odorem habet, nec fructum; sed guttæ ipsi, aut lacrymæ ex arbore stillanti odorem, & amaritudinem inesse Hieronymus Lauretus in sua Allegoriarum Silua, & alij Scriptores

Plin.l 37.c.2 Isid.l.16.c.7 Albert. Barthol. Angl. l. Camil. Leonard.

Pli.l.37.c.2.

Plauti, & Plinii loca explicãtur. Plaut. in Pseudolo.

Hieron. Lauren. in Silua Allegoriarum de Myrrha.

pro-

produnt. Vinum itaque duobus modis Myrrhinum, siue Myrrhatum dici posse puto; Vel quia Vinum (vt aiunt) calidum, & feruens, vel ebulliens in vasa Myrrhina immissum, ex ligno, vel ex lapide propter ebullitionem ipsam, odorem, ex condimentis dulcedinem excipit; Vel quia Myrrhæ gutta, siue lacryma, quæ amarissima res est, Vino coniuncta, Vinum amarissimum reddit: Fieri autem non potest, vt Vinum primo modo sumptum, Christo Domino in Golgotha fuerit oblatum; propterea quòd loco Vini myrrhati, quod scribit sanctus Marcus, eodemmet in loco S. Matthæus Vinum cum Felle mixtum, oblatum Christo Domino fuisse narrat. Editio verò Græca apud Matthæum loco Vini, Acetum, quod est Vinum acidum & asperum, legitur hisce verbis: Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον, hoc est, Dederunt ei bibere Acetum cum Felle mixtum. Quæ sanè mixtio acerbitatem, & amaritudinem bibenti mirandum in modum affert. Acetum autem, vel Vinum cum felle mixtum, & Vinum Myrrhatum, idem hoc in loco esse ait Beda; quia cum sancto Augustino Fel pro amaritudine à Beato Matthæo vsurpatum eo

Confutatio secunda.

Marc. 15. Matth. 27.

Biblia Regia Matt. 27

Beda in Matt. 27.

in loco fuiſſe affirmat. Immò Sanctus Auguſtinus, vt diximus, Vinum cum Felle, ac Myrrha mixtum, Chriſto datum coniectat. Et Cyrillus Hieroſolymitanus ſua in Catecheſi ait: *Fel dederunt ori eius, Vinum Myrrha permixtum: Myrrha autem Fellis inſtar amara eſt;* Idemq. de Myrrha ferè ſcribit Aponius dicens: *Myrrha ſiquidem amara interpretatur:* Immo apud Beatum Hieronymum in Ruffini Symbolo, Vinum Myrrhatum felle amarius exiſtimatur. Hinc aliud Myrrhinum, aliud Myrrhatum Vinum eſſe cenſeo: Illud enim ex vaſe odorem, hoc autem ex Myrrha ipſa amariſſimum trahere ſaporem credendum eſt. Si autem ſaporem guſtui gratum ex vaſe illo reddi quis experimento dicat, vt Mercatus in ſua Metallotheca affirmat, vel ſaporem illum ſuauem ex condimentis effici, vel vas illud ex alio alterius naturæ ligno eſſe dicas neceſſe eſt, vt de Myrrhite lapide dictum nuper fuit. Tantum itaque abeſt, vt Vinum illud Myrrhatum Chriſto datum, dulce fuerit, ac ſuaue, vt nihil ipſi dulcedini, ac ſuauitati magis contrarium eſſe queat. Dulce namque, & amarum, antitheta eſſe nemo non nouit. Quam-

Cyrill. Catech. 13.

Apon. l. 3. in Cant. To. 9. epi. 19.

uis

uis verò Christum Dominum Vinum Myrrhatum apud Beatum Marcum non accepisse legatur; Eum tamen Vinum illud gustasse, sed non bibisse Doctores contendunt, vt legitur in Beati Matthæi Euangelio, de Vino, vel Aceto cum Felle mixto dicentis: *Et cum gustasset, noluit bibere*; nam parum (teste Philosopho) pro nihilo interdum censetur. Myrrhatum igitur Vinum non accepit, vt biberet, ait sanctus Pater Augustinus, sed gustauit pro nobis amaritudinem Passionis, ac mortis; nobis Passionis acerbæ, atque mortis amaræ partem relinquens. Adde etiam, quòd Christus Dominus Vinum Myrrhatum gustauit, sed bibere recusauit, vt hoc exemplo verum hominem se esse comprobaret, dum rem amaram gustui humano ingratam, & omninò aduersantem, renuebat: sicut enim dulcia sunt amica naturæ, ita amara eidem inimica esse, necesse est. Sed quamuis Vinum cum Felle mixtum (quod Hilarius etiam peccatorum amaritudinem mysticè appellat) necnon Vinum Myrrhatum absque Calami, aut Arundinis ministerio, sed non sine Calice, aut Vase, Calicis loco, Christo Domino in Golgotha

Marc. 15.
Matth. 27.
Arist. 2. physic. tex. 1.
Aug. l. 3. de consensu Euang. c. 11. To. 4.
Hilarius in Matth. c. 33.
Matt. 27.

oblatum verisimile sit; per Fel tamen, per Myrrham, & per Acetum in poculum Christo sitienti datum, amaritudinem, & asperitatem, siue acerbitatem Passionis Dominicæ, per Calamum, aut per Calicem in primis repræsentatæ, Sanctorum Patrum consensu significari, fatendum est.

Sancta itaque Mater Ecclesia (si meam hoc loco opinionem proferre liceat) vt in Diuino Missæ Sacrificio, in quo memoria Passionis Christi recolitur, amaritudinem, & acerbitatem Passionis Dominicæ, vt reor, repræsentaret, Spiritu sancto afflata, instituit, vt Romanus Pontifex, Summus Dei Sacerdos, & Christi Vicarius, in hauriendo è Calice Sanguine, vteretur Calamo, per quem ipsi Christo Acetum potandum fuerat in Cruce datum. Hoc enim facto, præter Mysteria Passionis ad finem deducta, præter denique opus Redemptionis nostræ completum, per Vinum Myrrhatum amarissimum iam ei subministratum, & per Acetum Calamo eidem porrectum, & ab ipsomet potatum, ad summum crudelitatis Iudæorum peruentum iam erat. Hinc Ioannes suo in Euangelio scriptum reliquit: *Cum ergo*

Ioan. 19.

acce-

accepisset Iesus Acetum dixit: Consummatum est, id est, non solum de Acetosa potione consummata est prophetia illa: *Dederunt in escam meam Fel, & in siti mea potauerunt me Aceto;* sed ceteris interpretationibus, quæ in hunc locum afferri solent, prætermissis, quasi dicere voluisset: Nil acerbitatis, niluè crudelitatis aliud superest sumendum. Psal. 68.

Quam idcirco rem, Pasßionis videlicet Amaritudinem, & acerbitatem, immensumq. crudelitatis cumulum Romanus Pontifex in Sacratißimo Missæ Sacrificio repræsentans, illo vtitur Calamo, in quo summa totius amaritudinis, & acerbitatis, summaq. crudelitatis per Myrrham, Fel, & Acetum subministratæ, morte tandem cum ipsa conclusa est. Sed quoniam membra suum caput sequi debent, & spinoso item sub capite membra delicata esse non decet, vt sanctus Bernardus ait, acerbißimam Christi Pasßionem per imitationem, vel saltem per affectum, aut promptam voluntatem, sua in membra deriuare necesse est. Idcirco non solum Romanus Pontifex, sed Diaconus item Cardinalis, & Subdiaconus Apostolicus, in ea Sanguinis portione sumenda eo-

S.Bernardus

Diac.& Subdiac.cur Calamo insugendo Christi Sanguine vtantur.

dem vtuntur Calamo ad ipsam Passionis cõmunicationem, aut participationem insinuandam. Quam profectò Passionis Communicationem veris Christi membris eo, quem explicauimus, modo, necessariam esse Matthæus testatur per illa Saluatoris nostri verba, ambitiosam, & auidam Discipulorum postulationem retundentis hunc in modum: *Potestis* (inquit Dominus illis Discipulis, & omnibus verè Christi fidelibus) *bibere Calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: possumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis:* hoc est, Passionis meæ consortes, aut participes per imitationem, aut saltem per promptam voluntatem vos fore video. Horum namque modorum altero, vt ex ipsiusmet Christi sententia colligi potest, Calicem Domini à nobis bibendum esse fateamur, oportet. Huc etiam spectare potest Beati Lucæ locus, qui duos à Christo Discipulis Calices porrectos esse commemorat; vnum scilicet ante benedictum, fractumq. Panem; alterum verò post Panis benedictionem, fractionemq. præstitam. Quamuis enim nonnulli hunc de duplici Calice locum, hoc est, de primo Calice ad vetus, de secundo ad

Matth. 20. Marc. 10.

Luc. 22.

Gloss. interlin.

nouum

nouum Paſcha pertinente interpretentur; Alij verò de Calice inter Diſcipulos antea diuidendo, eodemq. poſtea bibendo; Vel de vno, eodemq. Calice prima vice præoccupatiuè commemorato; non deſunt tamen qui per primum Calicem, Paſsionem præfiguratam fuiſſe contendant, vt Paſchaſius Ratbertus in Epiſtola ad Frudegardum de Corpore, & Sanguine Domini refert.

Theophylactus in hunc locum.

Aug. l. 3. de conſenſu Euang. c. 1.

Paſchaſius Ratbert. in expoſit. epiſtolæ To. 6. Bibliothec. Veterum Patrum.

Ad Amaritudinem igitur, ſiue ad crudelitatem, & acerbitatem Paſsionis per Calamum ſubminiſtratam, vel inſinuatam, necnon ad Arundinem oblatam Chriſto Cruci affixo repræſentandam, Summus Pontifex in hauriendo è Calice Sanguine, Calamum adhibet. Ad eiuſdem verò Paſſionis communicationem præſeferendam, ſiue inſinuandam, Diaconus Cardinalis, & Subdiaconus Apoſtolicus in ipſo item Miſſæ Sacrificio, ſeu Communione, Calamo eodem vti ſolent.

Concluſio Quæſiti quinti.

PER-

PERORATIO,

SIVE EPILOGVS RERVM DICTArum, iuxta Quæsita explicata quinque Conclusionibus comprehensus.

VT tandem aliquando Quæsita initio proposita in formam Conclusionum redigam, & Commentarium concludam, ac definiam, quæ supra diffusè dicta sunt, compendio repetam in hæc verba:

I. Eucharistiæ Sacramenti perceptio, Communio nuncupatur, quia per eam Deus sese nobis insigniter communicat, nosq. sibi incorporat.

II. Summus Pontifex ad Altare consecrat, & ad Solium communicat, vt Christum in Cœnaculo cum Discipulis communicantem, & eumdem Cruci affixum, necnon coram omnibus passum, atque in ea quasi reclinantem, referat, cruentum, & incruentum Sacrificium vno eodem actu repræsentans.

III. Dum Sacrosanctam Eucharistiam percipit, ad sinistrum Solij latus Hostiam sumit,

Sanguinem verò ad latus dextrum, vt Sanguinem cum Aqua è latere Christi dextro effluxum proprius repræsentet: Dextrum namque latus ab vno Militum lancea fuit apertum, non sinistrum, vt rectè ait Gregorius Nazianzenus, & Bernardus sermone 30. in Cantica.

Hostiam verò, & Vinum consecratum, hoc est, Sanguinem inter Diaconum Cardinalem, & Subdiaconum Apostolicum diuidit; eiusdem Hostiæ integram medietatem, tertiamq. Vini consecrati partem sumens, vt Communionem, illo item in Cœnaculo institutam, insinuet. IV.

Calamo denique Summus Pontifex in hauriendo Christi Sanguine vtitur, vt Calamum Christo Cruci affixo porrectum ad potandum, amarissimamq. Passionem exprimat; Ministri verò, Diaconus scilicet Cardinalis, & Subdiaconus Apostolicus eodem vtuntur Calamo, ad eiusdem Passionis Communicationem insinuandam. V.

EXCVSATIO.

HAEC sunt, quæ pro Nodis, vel Quæsitis initio propositis dissoluendis, aut explicandis mihi dicenda videbantur. Num ego scopum attigerim, iudicent alij: Si enim rem ipsam non fuero assequutus, siue (vt aiunt) rem acu non tetigero, sicut facilè euenire posse credo; satis tamen erit, si ego in rebus tàm arduis, & abstrusis aliquid dixero, quod à ratione, & ab huius generis communicandi Ritu alienum prorsus non existimetur: propterea quòd de Quæsitis hisce hoc in Commentario explicatis nil ferè ab alijs conscriptum inueni, nisi ea, & quidem perpauca, quæ suis locis recitauimus; innumeris ferè Scriptorum, tàm veterum, quàm recentiorum monimentis hinc inde à me conquisitis, ac diligenter perlustratis.

FINIS.

Imprimatur si videbitur R.P.M.Sac.Pal.Apost.
Cæsar Fidelis Vicesg.
Imprimatur
Fr. Thomas Pallauicinus Bononieñ. Magister, & Reuerendiss. P. F. Ludouici Ystella Sacri Palatij Apostolici Magistri, Socius, Ord. Præd.

INDEX
RERVM. PRAECIPVARVM QVAE. IN. COMMENTARIO COMPREHENDVNTVR.

A

eadem

tem

Tricli-

FINIS.